

พระพุทธเจ้า

พระมหาสมปอง มุทิโต รวบรวม

พระพุทธเจ้า
พระมหาสมปอง มุทิโต รวบรวม

อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2559

ชาตะ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2465

มรณะ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2559

สิริอายุรวม 94 ปี 16 วัน

ประวัติโดยสังเขปของ

คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล

ประวัติส่วนตัว

- คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล เกิดเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2465 ที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
- เป็นบุตรของนายฟูบิน และนางกิมเหนียง คุณพ่อมีน้องชาย 2 คน และน้องสาว 3 คน โดยคุณพ่อเป็นบุตรคนโต
- สมรสกับนางจินดา ฟูตระกูล มีบุตรธิดา 5 คน ดังนี้
    1. นายณัฐชาติ ฟูตระกูล สถานภาพโสด
    2. น.ส.อวยพร ตันสิริคุณ สถานภาพ โสด (บุตรบุญธรรม)
    3. น.ส.ดารณี ฟูตระกูล สถานภาพ โสด
    4. นายปุณณชัย ฟูตระกูล สมรสกับ นางอวยพร ฟูตระกูล ไม่มีบุตร
    5. นายสิทธิพงศ์ ฟูตระกูล สมรสกับ นางเสาวนีย์ ฟูตระกูล มีบุตรชาย 2 คน

- คุณพ่อเดินทางไปศึกษาที่ประเทศสิงคโปร์ ในปี 2480 จนสำเร็จการศึกษาระดับ Chinese high school แต่ได้เกิดภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงไม่ได้ศึกษาต่อ และต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

การประกอบอาชีพการงาน

คุณพ่อเริ่มต้นการทำงานเป็นคุณครูสอนภาษาจีนให้กับกุลบุตรและกุลธิดาที่บ้านคหบดีในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประมาณ 4 ปี ในช่วงปี 2488-2492 หลังจากนั้นก็ดำเนินธุรกิจซื้อขายยางพารา ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของครอบครัวจนเกษียณอายุการทำงาน

ชีวิตหลังเกษียณอายุจากการทำงาน

- ภายหลังคุณพ่อยุติการประกอบอาชีพการงานในวัย 74 ปี ลูกๆ จึงขอให้คุณพ่อและคุณแม่ย้ายไปใช้ชีวิตอยู่กับลูกๆ ที่กรุงเทพฯ ในปี 2539
- คุณพ่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุการทำงานที่กรุงเทพฯ อย่างเป็นปกติสุขด้วยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ท่านนิยมชื่นชอบกับการรำมวยไทเก๊กเป็นอย่างมาก ถึงแม้มีโรคความดันโลหิตสูงอยู่บ้างตามปกติของผู้สูงวัย แต่ก็ทานยาควบคุมมาตลอด ท่านมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความจำดี สามารถเล่าเรื่องในอดีตได้อย่างแม่นยำ
- คุณพ่อเป็นผู้ที่สนใจข่าวสารบ้านเมือง และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ลูกๆ มีโอกาสได้พาคุณพ่อและคุณแม่ เดินทางท่องเที่ยวในช่วงที่ท่านทั้งสองยังมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ อาทิ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ จีน ฮ่องกง ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และสหรัฐอเมริกา

ลานหินแตก
LAN HIN TAEK

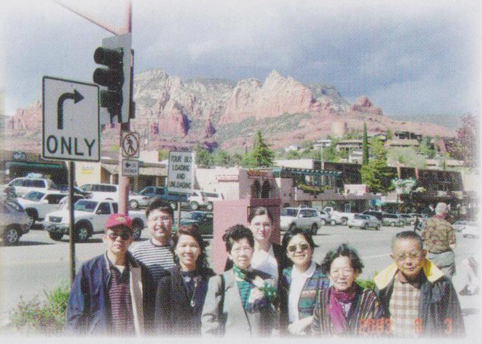

แก่งคุดคู้
สุดแดนสยาม
อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

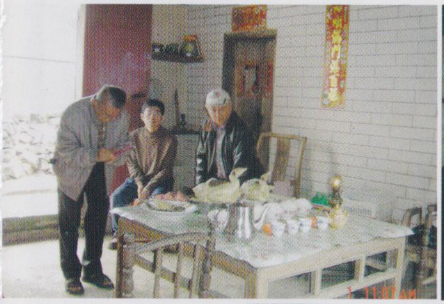

ONLY

- คุณพ่อมีความมุ่งมั่นที่จะไปเคารพบรรพบุรุษที่เกาะไหหลำ ประเทศจีน โดยได้เดินทางไป 2 ครั้ง และได้รวบรวมเงินจากญาติพี่น้องในประเทศไทยเพื่อนำไปทำการซ่อมแซมปรับปรุงบ้าน ซึ่งเป็นสัญญลักษณ์ของตระกูลที่ประเทศจีน

- เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากความจำเจ ลูกๆ มักพาคุณพ่อและคุณแม่เดินทางไปพักผ่อนในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยเฉพาะช่วงเทศกาลหยุดยาวเฉลี่ยเดือนละครั้ง ที่บ้านพักรีสอร์ทในโครงการแก่งกระจานคันทรีคลับ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ปี 2541 จวบจนคุณพ่อล้มป่วย

ข่าวร้ายของคุณพ่อที่เหนือความคาดคิด

- คุณพ่อเป็นบุคคลที่ดูแลสุขภาพตนเองเป็นอย่างดีและต่อเนื่องมาโดยตลอด ท่านออกกำลังกายสม่ำเสมอ เป็นคนที่รับประทานอาหารได้มากทั้งที่มีอายุกว่า 90 ปีแล้ว ไม่มีวี่แววของคนป่วยเลย ถึงแม้ท่านจะมีโรคประจำตัวอย่างเดียวคือ ความดันโลหิตสูง แต่ก็พบแพทย์ตามนัด และทานยาควบคุมมาโดยตลอด

- แต่แล้วในช่วงปลายเดือนมีนาคม 2559 สังเกตเห็นคุณพ่อดูซูบซีดลง ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง ทานอาหารได้น้อยลง ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อน จึงได้พาคุณพ่อไปตรวจสุขภาพและพบแพทย์ที่โรงพยาบาลวชิรพยาบาล ซึ่งคุณพ่อเป็นคนไข้ประจำอยู่ที่นั่น เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2559 ภายหลังจากมีการตรวจเอ็กซเรย์ และส่องกล้องแล้ว คุณหมอบอกว่าคุณพ่อเป็นมะเร็งที่กระเพาะอาหาร และเมื่อคุณหมอเฉพาะทางตรวจสอบโดยละเอียดอีกครั้ง คุณหมอเฉพาะทางยืนยันว่าคุณพ่อเป็นมะเร็งที่กระเพาะอาหารประมาณระยะที่ 2-3 จากสภาพของแผลคาดว่าเป็นมา 2 ปีแล้ว
- พวกเราในครอบครัวได้พิจารณาแล้ว ตัดสินใจเลือกวิธีการผ่าตัด เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2559 ภายหลังการผ่าตัดคุณพ่อมีปัญหาเรื่องปอดติดเชื้อ และ อาการ ติดเชื้อได้แพร่กระจายไปที่อื่นในร่างกาย ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด ในห้องไอซียูสลับกับห้องผู้ป่วยสามัญเป็นระยะเวลาหลายเดือน ในที่สุดคุณพ่อ ก็ได้จากไปอย่างสงบ
- ด้วยผลบุญกุศลที่คุณพ่อได้ทำไว้ จึงขอให้ดวงวิญญาณของ คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล จงไปสู่สุคติ ในสัมปรายภพ ประสบสุขในทิพยวิมานชั่วนิรันดร์กาลเทอญ

ความภาคภูมิใจของคุณพ่อ

คุณพ่อมีหลายเรื่องราวที่ท่านภาคภูมิใจ และมักเล่าถ่ายทอดให้ลูกๆ ฟัง โดยเฉพาะใน 3 เรื่องหลัก ดังต่อไปนี้

1. ชีวิตนักเรียนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะนั้นคุณพ่อกำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศสิงคโปร์ นอกจากคุณพ่อซึ่งเป็นพี่ชายคนโต ยังมีคุณอาอีก 2 คน ศึกษาอยู่ด้วย คุณอาผู้ชายอยู่โรงเรียนประจำชาย คุณอาผู้หญิงอยู่โรงเรียนประจำหญิง ในช่วงที่กองทัพญี่ปุ่นบุกโจมตีสิงคโปร์ คุณพ่อได้ไปรับน้องๆ มาพักอยู่รวมกันเพื่อหนีภัยสงคราม หลังจากกองทัพญี่ปุ่นยึดสิงคโปร์ได้แล้ว คุณพ่อได้แสดงความกล้าหาญ เข้าเจรจากับทหารญี่ปุ่นที่ตั้งด่านตรวจตามถนนหนทางทั่วไป ในเมืองสิงคโปร์ คุณพ่อเล่าว่าต้องแสดงตัวตนด้วยความจริงใจ ชี้แจงข้อเท็จจริงและเหตุผลร้อยแปด เพื่อให้ทหารญี่ปุ่นเชื่อใจ ไม่คิดว่าคุณพ่อเป็นสปายออกไปสืบข่าวฝ่ายตรงข้าม จนกระทั่งทหารญี่ปุ่นให้ปลอกแขนอนุญาตให้คุณพ่อเข้า-ออก สถานที่/ถนนต่างๆ จนกระทั่งคุณปู่เดินทางไปรับตัวลูกๆ กลับประเทศไทย

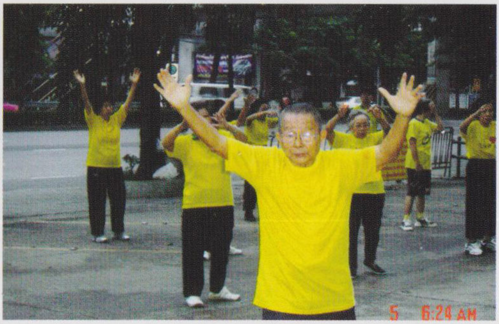
2. ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ

อาชีพหลักของคุณพ่อคือธุรกิจซื้อขายยางพารา ซึ่งมีทั้งยางแผ่นและยางก้อน (ยางก้อนจะมีเศษเปลือกยางปนในเนื้อยาง) คุณพ่อเป็นผู้มีความอุตสาหะแม้จะมีผู้ช่วยก็ยังลงมือเลือกซื้อ คัดแยกเกรดตามความแตกต่าง ซึ่งเมื่อส่งขายให้กับบริษัทที่รับซื้อจะมีการตีราคายาง (ตีเปอร์เซ็นต์ยาง) โดยการสุ่มตรวจ ก็มักจะได้ตามเกณฑ์ที่คุณพ่อต้องการ กรณีบริษัทรับซื้อตีราคา โดยลดเกรดจากที่คุณพ่อตั้งไว้ คุณพ่อก็จะต่อรองท้าพิสูจน์ให้สุ่มตรวจเพิ่มเติม จนผลการตีราคาเป็นที่ยอมรับได้แทบทุกครั้ง

3. การดูแลสุขภาพ

คุณพ่อเป็นผู้มีวินัยสูง เคร่งครัดกับการรักษาสุขภาพ คุณพ่อไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มเหล้าและของมึนเมาทุกชนิด ขยันออกกำลังกาย ในวัยทำงาน งานที่ทำก็เหมือนออกกำลังกายอยู่ทุกวัน ในวัยเกษียณหลังจากย้ายไปอยู่กับลูกๆ ที่กรุงเทพฯ คุณพ่อก็ไปรำมวยไทเก๊กที่ห้างสรรพสินค้าตั้งฮั่วเส็งธนบุรีทุกเช้า ต่อมาภายหลังจึงได้รำมวยเองที่บ้านทุกวัน จนมีช่วงหนึ่งที่คุณพ่อปวดเข่า หยุดรำมวยไปร่วม 2 เดือน เป็นเหตุให้ลืมท่ารำมวย จึงหันไปแกว่งแขนแทน โดยแกว่งแขนวันละ 2 รอบๆ ละ 2,000 ครั้ง เรื่องอาหารคุณพ่อเน้นทานอาหารตรงเวลา ต้องร้อน สะอาดและรสชาติไม่เค็ม คุณพ่อจะภูมิใจเมื่อมีการสอบถามเรื่องอายุ ซึ่งคุณพ่อชอบให้ผู้ถามลองทายดูก่อน ซึ่งส่วนใหญ่มักทายต่ำกว่าอายุจริง 5 ถึง 10 ปี

คุณพ่อจินต์กับความทรงจำของลูกๆ

- ท่านได้ดำรงตนเป็นอภิชาตบุตร เป็นผู้ที่มีความกตัญญูเป็นเลิศ ดูแลเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของบิดาและมารดา จนวาระสุดท้ายของทั้งสองท่านและได้ทำหน้าที่พี่ชายคนโตอย่างสมบูรณ์แบบให้กับน้องๆ อีก 5 คน นอกจากนี้ยังดำรงตนเป็นสามีที่ดีของภรรยาและเป็นบิดาที่สุดวิเศษของลูกๆ โดยมีคุณแม่เป็นผู้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังสำคัญ
- คุณพ่อเป็น Family Man ที่คอยดูแลเอาใจใส่ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ได้รับความสุขสมบูรณ์อยู่เสมอ ได้อบรมสั่งสอนลูกๆ ให้เป็นคนดี พยายามส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของลูกๆ จนลูกทุกคนสำเร็จการศึกษา สามารถประกอบวิชาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ ในยามว่างคุณพ่อจะพาลูกๆ ไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ท่านมีรสนิยมชอบดูภาพยนตร์ฝรั่งโดยเฉพาะชุดเจมส์บอนด์ ซึ่งแทบจะไม่พลาดเลยสักชุด ท่านอุตส่าห์พาลูกๆ นั่งรถยนต์โดยสารระยะทางร่วม 50 กิโลเมตร ไปชมภาพยนตร์ถึงตัวอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
- โดยอาชีพค้าขายยางพาราในลักษณะซื้อมาขายไปของคุณพ่อ ต้องตรากตรำงานเหน็ดเหนื่อยมาก ท่านชอบลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ในยุคแรกๆ ถนนหนทางในชนบทยังมีสภาพที่ไม่ดี การใช้ ยวดยานพาหนะด้วยรถยนต์ยังมีข้อจำกัด

ท่านจำเป็นต้องใช้วิธีปั่นจักรยานไปกลับ ยังจุดขายยางพาราในพื้นที่ชนบทห่างไกล เป็นระยะทางกว่า 20 กิโลเมตรเป็นประจำ หลังจากซื้อรถยนต์แล้วการทำงานจึงคล่องตัวขึ้นมาก

- คุณพ่อเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ทำธุรกิจอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่เคยเอารัดเอาเปรียบใคร ทำมาหากินด้วยน้ำพักน้ำแรง เป็นที่ภาคภูมิใจของลูกๆ และญาติเป็นอย่างยิ่ง ด้วยความที่คุณพ่อเป็นคนที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จึงเลือกทำงานต่อจนอายุร่วม 70 ปี
- ด้วยความรักความผูกพันของลูกๆ ที่มีต่อคุณพ่อและคุณแม่ ในโอกาสครบรอบแต่งงาน 60 ปี ของท่านทั้งสอง ลูกๆ และญาติ จึงร่วมใจกันจัดงานฉลองให้ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2549 ที่ โรงแรม เอส ดี อเวนิว ถนนบรมราชชนนี กรุงเทพฯ ในวันนั้นดูคุณพ่อและคุณแม่มีความสุขมาก ท่ามกลางลูกหลานญาติๆ และเพื่อนสนิท

กราบขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้เกียรติสละเวลามาร่วมในพิธีรดน้ำศพ นำพวงหรีดมาเคารพศพ บริจาคทรัพย์ร่วมทำบุญ ร่วมฟังสวดพระอภิธรรม และให้เกียรติมาร่วมงานฌาปนกิจศพ คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล รวมทั้งขอขอบพระคุณเป็นที่สุดสำหรับนายแพทยวิศิษฏ์ เกษตรเสริมวิริยะ ร่วมกับทีมแพทย์ประจำบ้านและพยาบาลที่ดูแลทุกช่วงการรักษา ณ โรงพยาบาลวชิรพยาบาล ที่ได้ให้การรักษาเอาใจใส่คนไข้เป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา ญาติพี่น้อง และมิตรสหายที่ได้ให้กำลังใจคอยสอบถามอาการป่วย บ้างก็ไปเยี่ยมถึงโรงพยาบาล

ในงานบำเพ็ญกุศลศพ คุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล ครั้งนี้ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาด เจ้าภาพกราบขออภัยเป็นอย่างสูงต่อทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกุศลผลบุญอันเกิดจากเมตตาจิต และกุศลจิตของท่านทั้งหลาย จงส่งผลให้ทุกท่านประสบความสุขความเจริญและความสำเร็จที่พึงประสงค์อันดีงามตลอดไปเทอญ

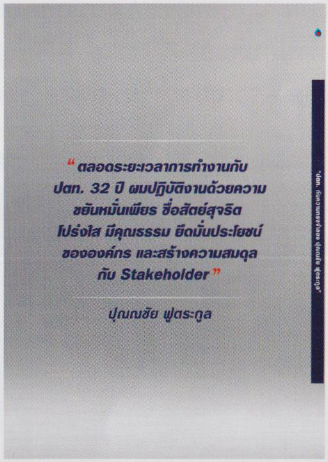
ครอบครัวคุณพ่อจินต์ ฟูตระกูล

ช่วงชีวิตที่มีโอกาสบวชทดแทนพระคุณ หลังเกษียณอายุการทำงาน

โดย ปุณณชัย ฟูตระกูล

ผมเกษียณอายุการทำงานกับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (ปตท.) เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558 ปตท. เป็นองค์กรที่ผมมีความผูกพันมากที่สุด ตลอดระยะเวลาที่ทำงานเป็นเวลา 32 ปี ดังที่ผมได้เขียนบันทึกลงในหนังสือ "ปตท. กับความทรงจำ ของ ปุณณชัย ฟูตระกูล" ไว้ และปัจจุบันผมยังช่วยงานเป็นที่ปรึกษาให้กับ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ ปตท.

นับเป็นบุญวาสนาและความโชคดีของผมที่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติ ณ วัดป่าพุทธคยา ประเทศอินเดีย ระหว่างวันที่ 4–15 กุมภาพันธ์ 2559 ซึ่งจัดโดย วัดเทพศิรินทราวาส เป็นรุ่นที่ 12 เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมงกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งที่เดิมเรื่องการอุปสมบทไม่เคยอยู่ในความคิดของผมแม้แต่น้อย

ในที่สุด ผมได้ตกลงเข้าร่วมโครงการอุปสมบทหมู่ฯ โดยมีแรงบันดาลใจ ดังนี้

1. เมื่อต้นปี 2558 คุณอภิชาติ ไพรรุ่งเรือง นายกสมาคมขนส่งทางบกแห่งประเทศไทย เป็นสะพานบุญชักชวนให้ผมเข้าร่วมอุปสมบทหมู่ รุ่นที่ 9 พร้อมกับท่าน แต่ผมก็ยังแบ่งรับ

แบ่งสู้ ไม่ได้ตกลงใจในครั้งนั้น ผมได้เห็นคุณอภิชาติฯ มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ กล่าวคือยึดหลักคำสอนศาสนาและใฝ่ศึกษาเรียนรู้จากการบวชพระ และยังมีความศรัทธาเข้าร่วมอุปสมบทหมู่ในรุ่นที่ 12 เป็นครั้งที่ 3 ในชีวิตการบวชของท่าน ทั้งที่ในอดีตคุณอภิชาติฯ เป็นผู้ที่หันหลังให้วัดมาโดยตลอด

2. มีส่วนร่วมถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์

3. เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของคุณพ่อและคุณแม่ ที่ปัจจุบันมีอายุมากถึง 94 ปี และ 89 ปี ตามลำดับ

4. มีความศรัทธาและได้ทำการศึกษาในหลักคำสอนพุทธศาสนามาพอสมควร ถึงแม้ไม่เคยบวชมาก่อน

ก่อนเดินทางไปเข้าร่วมอุปสมบทในดินแดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดีย นวกะที่จะบวชใหม่ทั้ง 108 ท่าน ต้องฝึกปฏิบัติท่องคำขอบรรพชาอุปสมบท ทำวัตรสวดมนต์ สวดบทพระพุทธมนต์ และเรียนรู้ข้อพึงปฏิบัติของนวโกวาท วินัยบัญญัติของพระภิกษุสงฆ์ที่มี 227 ข้อ ตลอดจนฝึกฝนวิธีการห่มผ้าจีวร ทุกช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์เป็นเวลา 2 เดือน ณ วัดเทพศิรินทราวาส

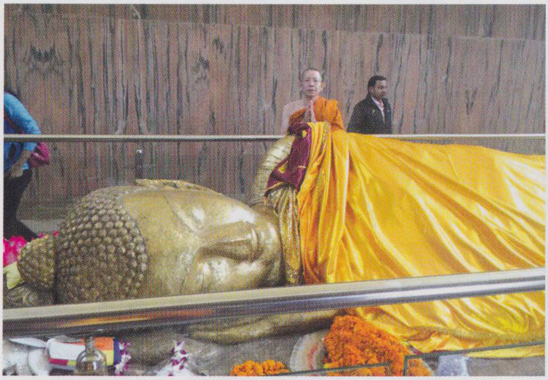
ผมในฐานะพระบวชใหม่ (นวกะ) ได้รับฉายา "ปุณฺณชโย" ได้เดินทางไปอุปสมบท ณ ดินแดนพุทธภูมิ ตั้งแต่วันที่ 4–15 กุมภาพันธ์ 2559 ตลอดระยะเวลา 12 วัน ผมได้ศึกษาเรียนรู้ในกิจของพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่และปฏิบัติธรรมตามระเบียบวินัยสงฆ์โดยเคร่งครัด ความประทับใจที่ผมได้รับ กล่าวคือ

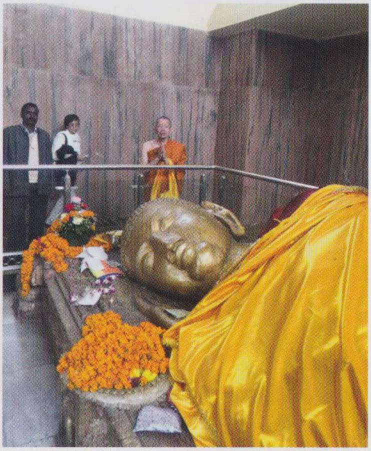
1. การได้ทำวัตรสวดมนต์และเจริญภาวนาสมาธิในแดนพุทธภูมิถือเป็นบุญอันยิ่งใหญ่ของพุทธมามะกะ โดยเฉพาะการได้ปฏิบัติธรรมสวดมนต์ทั้งเช้าและเย็นในช่วง 4 วันแรก ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ สังเวชนียสถานที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมืองพุทธคยา รวมทั้งการเวียนเทียนทักษิณาวัตรรอบพระมหาเจดีย์ศรีพุทธคยา นับเป็นการบำเพ็ญกุศลที่เปี่ยมล้นไปด้วยพลังบุญที่อิ่มเอิบสามารถสัมผัสได้

2. การได้อุปสมบทหมู่โดยมีท่านสมเด็จพระธีรญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส รับเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ทุกรูป นับเป็นบุญวาสนาอันยิ่งใหญ่

3. สามารถนำหลักคำสอนการนั่งสมาธิของท่านพระราชกิตติมงคล วิ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสมนัสวิหาร ระหว่าง ปฏิบัติธรรมบนยอดเขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์มาฝึกปฏิบัติ ผมสามารถนั่งได้นานมากกว่าหนึ่งชั่วโมง ทั้งที่ที่ผ่านมาผมไม่เคยนั่งสมาธิได้นานเกิน 20 นาที ต้องถือว่าเป็นการฝึกหัดจิตให้สงบ

4. การได้สวดมนต์เจริญพระพุทธมนต์ ณ สังเวชนียสถานที่ พุทธวิหารปรินิพาน เมืองกุสินารา ทำให้ได้ตระหนักถึงสัจธรรมที่สุดท้ายไม่มีใครหนีพ้นได้แม้แต่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงบรรลุพระอรหันต์ ก็มิได้ละเว้น

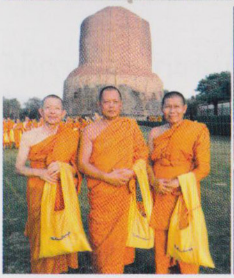
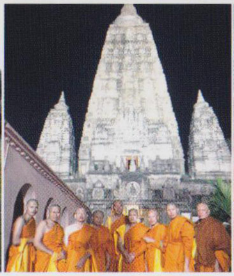

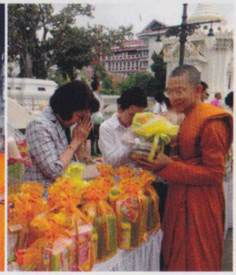

5. การได้ทัศนศึกษาตามเส้นทางเดินของพระพุทธเจ้า ทั้ง 4 สังเวชนียสถาน ทั้งลุมพินี สถานที่มีพระประสูติกาล พุทธคยา สถานที่ทรงตรัสรู้ เมืองพาราณสี สถานที่ทรงแสดงปฐมเทศนา และกุสินารา ซึ่งเป็นสถานที่พุทธปรินิพาน มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 2,500 ปี โดยยังทิ้งร่องรอยหลงเหลือให้เห็น นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์อันยิ่งใหญ่ ที่หาไม่ได้ง่ายนัก

เป็นที่น่าเสียดายว่าเมื่อเดินทางกลับจากอินเดียมาจำวัดอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาสได้ 2 วัน ผมมีความจำเป็นต้องลาอุปสมบท ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2559 เนื่องจากต้องรีบหาเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ ปตท. ที่มีกำหนดเลือกตั้งในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2559 ซึ่งปรากฏว่า ผมได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกสหกรณ์ฯ ให้เข้าไปบริหารงานสหกรณ์ฯ เป็นวาระ 2 ปี ผมเชื่อมั่นว่าอานิสงส์จากการอุปสมบทมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผมได้รับการเลือกตั้งดังกล่าว

เป็นความโชคดีที่สุดของผมที่ได้ตัดสินใจอุปสมบทในดินแดนพุทธภูมิครั้งนี้ นับเป็นที่สุดของชีวิต และเป็นครั้งหนึ่งของลูกผู้ชายที่เข้าสู่เพศบรรพชิต ทำให้ผมได้รับประโยชน์นานาประการ ดังนี้

1. นำกิจวัตรในช่วงปฏิบัติธรรมจากการบวชครั้งนี้ ไปปฏิบัติต่อที่บ้านด้วยการสวดมนต์ทำวัตรเช้าและวัตรเย็น ตลอดจนการเจริญภาวนานั่งสมาธิประมาณหนึ่งชั่วโมง โดยถือปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวันไปแล้ว

2. การปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ล้วนเป็นข้อปฏิบัติที่ละกิเลส สามารถช่วยทำให้หลุดพ้นได้ นับเป็นความปลื้มปิติยินดีในธรรม

3. ผมตระหนักได้ว่าความสุขจากโลกภายนอกเป็นการเสพสุขที่ไม่จีรังยั่งยืน ไม่เหมือนกับการปฏิบัติธรรม ที่ทำให้การดำรงชีวิตของผมมีความสงบนิ่งขึ้น มีความเยือกเย็นมากขึ้น และไม่ถือโทษโกรธใครง่ายๆ

4. การได้สวดมนต์แผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศลทุกวัน ทำให้จิตใจแจ่มใส เบิกบาน ใจสบาย รู้สึกปล่อยวางได้มากขึ้น (ถึงแม้ไม่ใช่ทั้งหมด) ได้รับอานิสงส์นานาประการ ทำให้ผมรู้จักให้อภัยกับทุกคนได้ การเข้าใจเพื่อนมนุษย์ พร้อมที่จะอโหสิกรรมให้ต่อกัน คิดดูแล้วชีวิตนี้สั้นเกินไปที่จะเสียเวลาไปกับการเกลียดใคร

5. ผมมีความเชื่อมั่นในเรื่องของกฎแห่งกรรมที่ว่าใครทำสิ่งใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น คนสร้างความดีย่อมได้รับผลของความดีที่ตนกระทำ และส่งผลไปถึงลูกหลาน ทำให้พบกับความสุขใจที่เห็นลูกหลานเป็นคนดีมีความกตัญญู

6. ผมเห็นธรรมะข้อหนึ่งที่สำคัญมาก คือ "บุญมีความสุข" อะไรก็ตามที่ทำให้ใจเราเป็นสุข ไม่สร้างปัญหาให้กับคนอื่น นั่นคือ บุญ การได้ทำบุญทำทานช่วยเหลือคนอื่นทำให้เกิดความสบายใจ หรือแม้แต่ได้มีโอกาสร่วมงานการกุศลก็มีใจอนุโมทนากับการทำบุญนั้น จิตเกิดการอิ่มบุญ สงบ สุขใจ อย่างนี้ก็เป็นบุญเช่นกัน

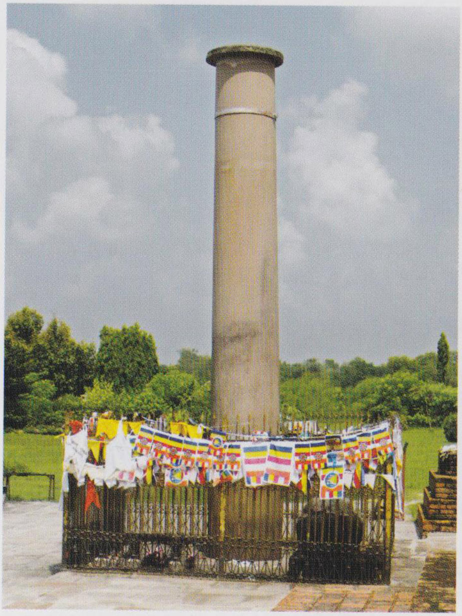
7. ใช้หลักธรรมะมาเติมเต็มให้กับการดำรงชีวิต ไม่ยึดมั่นถือมั่น สามารถปล่อยวางได้ พยายามเดินสายกลางให้มีความสมดุล ไม่มากไปและไม่น้อยไป เช่นเดียวกับหลักอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ในทางเศรษฐศาสตร์ที่หากอุปสงค์ความต้องการมีมากจนอุปทานผลผลิตไม่ทัน ก็เกิดปัญหาสินค้าและบริการขาดตลาดและมีราคาสูงมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าอุปสงค์ความต้องการมีน้อยกว่าอุปทานที่ผลิตได้ สต๊อกผลิตภัณฑ์สินค้าเกิดการล้นตลาดหาผู้ซื้อได้น้อย ทำให้ราคาสินค้าตกต่ำลง

8. การที่ผมได้แชร์และแบ่งปันองค์ความรู้ที่มีเนื้อหาสาระดีๆ ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในเรื่องของธรรมะและปรัชญาชีวิตให้กับผู้อื่นผ่านช่องทางต่างๆ ในโลกออนไลน์ เช่น ทางไลน์ นับเป็นความภาคภูมิใจและเกิดความสุขทางใจเป็นอย่างมาก ผมรู้สึกดีใจมากที่ได้เป็นกัลยาณมิตรกับทุกท่าน

9. ผมดำเนินชีวิตประจำวันในลักษณะที่เน้นเรื่องสุขภาพตามแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ กล่าวคือ เน้นอาหารมื้อเช้าที่มีคุณค่าทางอาหารมากเป็นพิเศษ สำหรับมื้อกลางวันยังถือว่าเป็นมื้อหนักแต่ลดหลั่นจากมื้อเช้า ในขณะที่หากไม่ติดงานเลี้ยงตอนเย็น ผมจะไม่รับประทานมื้อเย็น อาจมีเฉพาะผลไม้และน้ำผลไม้ โดยผมปฏิบัติตนในลักษณะเช่นนี้มากว่า 5 ปีแล้ว ในขณะเดียวกันผมให้ความสำคัญกับการนอนหลับพักผ่อนค่อนข้างมาก โดยพยายามเข้านอนตั้งแต่ 3 ทุ่ม และตื่นตี 4 เพื่อสวดมนต์ทำวัตรเช้าและนั่งสมาธิ ติดตามด้วยการออกกำลังกายแทบทุกวันเป็นเวลาครั้งละ 40-45 นาที ด้วยการปั่นจักรยานในบ้านพร้อมกับการติดตามดูข่าวสารบ้านเมืองทางโทรทัศน์

กล่าวโดยสรุป โครงการอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งจัดโดยวัดเทพศิรินทราวาสมาอย่างต่อเนื่องแล้วนี้ เป็นโครงการที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากอานิสงส์ของผู้เข้าร่วมโครงการที่ได้มีโอกาสทดแทนพระคุณผู้บังเกิดเกล้าที่เปรียบเสมือนพระในบ้านแล้ว ยังสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตนมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งหวังความสงบสุขต่อไป

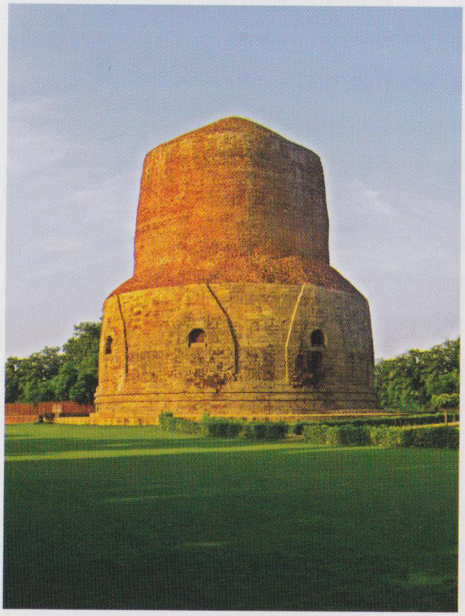
สังเวชนียสถาน ๔ แห่ง

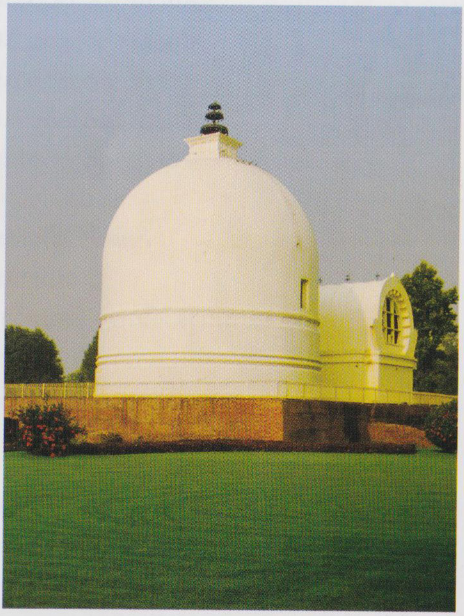
ลุมพินี สถานที่ประสูติ

พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้

พาราณสี สถานที่แสดงปฐมเทศนา

กุสินารา สถานที่ปรินิพพาน

ชื่อหนังสือ

พระพุทธเจ้า

ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๐๕-๕๑๓๐-๐

รวบรวมภาพถ่าย เนื้อเรื่อง และออกแบบ

พระมหาสมปอง มุทิโต และทีมงานชมรมนิรุตติศึกษา

ตรวจทาน

พระเมธีวรญาณ, พระมหาธีรโชติ ธีรปญฺโญ

พระมหาชาญ จิตธมฺโม, ผ.ศ.มยุรี เจริญ

จัดพิมพ์พิเศษ

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม ๓ กันยายน ๒๕๕๑

จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม ๓ มิถุนายน ๒๕๕๒

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

ติดต่อขอรับและร่วมจัดพิมพ์ได้ที่

พระมหาสมปอง มุทิโต

ชมรมนิรุตติศึกษา วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ ๒๕

แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๔-๑๔๑๘, ๐๘-๑๓๖๑-๗๗๓๕

E-mail : sompong.mac@gmail.com

พิมพ์ที่

บริษัท ธนาเพรส จำกัด

๙ ซอยลาดพร้าว ๖๔ แยก ๑๔ แขวง/เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทร. ๐-๒๕๓๐-๔๑๑๔ แฟ็กซ์ ๐-๒๑๐๘-๘๙๕๑ E-mail : tanapress@gmail.com

คำนำ

สังเวชนียสถาน ๔ แห่งที่สำคัญที่สุด คือ สถานที่ที่พระตถาคตประสูติ สถานที่ที่พระตถาคตตรัสรู้ สถานที่ที่พระตถาคตแสดงปฐมเทศนา และสถานที่ที่พระตถาคตเสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นสถานที่ประเสริฐที่สุด ใครมีศรัทธาได้กราบไหว้สักการะบูชา ก็ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดในโลก ระลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนที่ประเสริฐที่สุด ระลึกถึงหมู่พระอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐที่สุด ทำให้เกิดความปีติยินดี และพึงพอใจที่ได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ สังเวชนียสถาน ๔ แห่งนี้ เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู พร้อมกับระลึกว่า ตถาคตได้ประสูติในที่นี้ ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้ ตถาคตทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้ ตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้ อานนท์ ชนเหล่าใดมีจิตเลื่อมใส จาริกไปยังเจติยสถาน เมื่อกายแตกดับจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” (ที.มหา. ๑๐/๒๐๒)

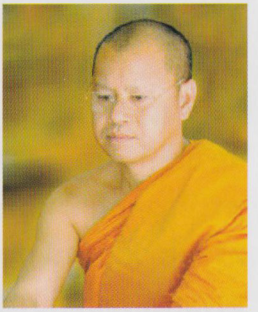
หนังสือภาพ พระพุทธเจ้า จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นสื่อน้อมนำจิตใจของสาธุชนทั้งหลาย ให้ได้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าและคุณของพระพุทธเจ้า ระลึกถึงพระธรรมและคุณของพระธรรม ระลึกถึงพระอริยสงฆ์และคุณของพระอริยสงฆ์ อันเป็นเหตุให้บุญกุศลที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น และยังบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่งขึ้น เพื่อเป็นปัจจัยให้ถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร และบรรลุถึงมรรคผลนิพพานในอนาคตกาลอันใกล้

หากมีภาพถ่ายหรือข้อความตอนใดในหนังสือเล่มนี้ขาดตกบกพร่อง ขอผู้รู้โปรดเมตตาชี้แนะเพื่อการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องต่อไป จะเป็นพระคุณยิ่ง

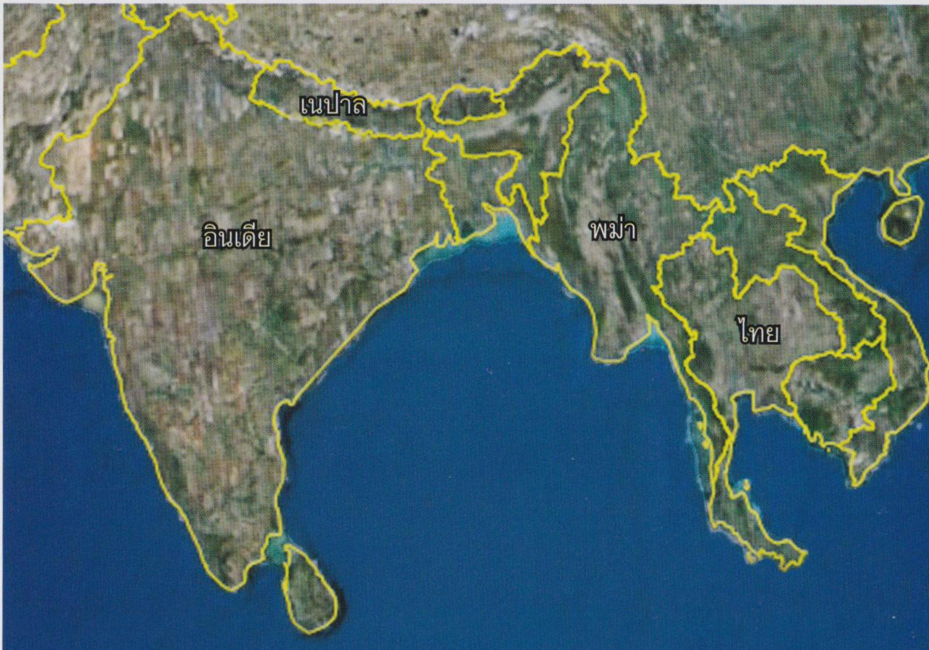
ขอขอบคุณและขออนุโมทนา กับทุกท่านที่ได้ร่วมจัดพิมพ์ **หนังสือภาพ พระพุทธเจ้า** ออกเผยแผ่ในครั้งนี้ ขอความเอิบอิ่มใจและความสุขใจในพระสัทธรรมของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า จงมีแก่ทุกท่านเทอญ

พระมหาสมปอง มุทิโต

(พระมหาสมปอง มุทิโต)
ประธานชมรมนิรุตติศึกษา

	พระมหาสมปอง มุทิโต (กองศิลา)
เกิดเมื่อ	วันพฤหัสบดีที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๒
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๓ บ้านท่าโสม ต.ศรีสำราญ อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี
อายุ / พรรษา	๕๒ ปี / ๓๒ พรรษา
อุปสมบท	๖ เมษายน ๒๕๒๒ ณ วัดโคเขตตาราม ต.นางัว อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี
พระอุปัชฌาย์	พระครูปัญญาวัฒนคุณ
พระกรรมวาจาจารย์	พระครูวิรุฬหศาสนกิจ
พระอนุสาวนาจารย์	พระประเสริฐ อินฺทวํโส
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ ๒๕ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๒๔๑๔๑๘, ๐๘-๑๓๖๑๗๗๓๕ E-mail: sompong.mac@gmail.com
วิทยฐานะ	สามัญศึกษา ป.๗ พระปริยัติธรรม น.ธ.เอก, ป.ธ.๔
ความรู้พิเศษ	บาลีใหญ่และพระไตรปิฎก
ตำแหน่ง	ประธานชมรมนิรุตติศึกษา อาจารย์สอนบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ผู้อำนวยการศูนย์วิปัสสนากรรมฐานวิหารธรรม ผู้อำนวยการสถานีวิทยุศูนย์พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ผลงานด้านการศึกษา	จัดตั้งโรงเรียนสอนบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ ๒๕
ผลงานด้านวิชาการ	แต่งและเรียบเรียงหนังสือหลายเล่ม เช่น คัมภีร์ธาตุกฺกม ลำดับธาตุและคำแปล คัมภีร์ขุททกสิกขาแปล คัมภีร์อภิธานัปปทีปิกาแปล ฉบับนักศึกษา คัมภีร์อภิธานวรรณนา คัมภีร์ปทรูปสิทธิแปลและอธิบาย คัมภีร์บาลีมูล บาลีไวยากรณ์เบื้องต้น กายคตาสติกัมมัฏฐาน โลกนีติ นีติธรรมของชาวโลก ปญฺจมูลคนฺถ บาลีมูล ๕ คัมภีร์ มูลนิรุตฺติ กัจจายนสูตรและธาตวานุกรม ตามรอยบาทพระศาสดา, พระพุทธเจ้า ฯลฯ

สารบัญ

เรื่อง			หน้า
ตอนที่ ๑	ลุมพินีวัน	สถานที่ประสูติ	๑
	กบิลพัสดุ์	สถานที่เสวยสุขในราชสมบัติ	๙
ตอนที่ ๒	พุทธคยา	สถานที่ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ	๑๕
ตอนที่ ๓	พาราณสี	สถานที่แสดงปฐมเทศนา	๓๕
ตอนที่ ๔	ราชคฤห์	สถานที่แสดงโอวาทปาติโมกข์	๔๙
ตอนที่ ๕	เวสาลี	สถานที่ประทานการบวชภิกษุณี	๖๕
ตอนที่ ๖	สาวัตถี	สถานที่แสดงยมกปาฏิหาริย์	๗๗
	สาเกต	บ้านนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๘๘
ตอนที่ ๗	ดาวดึงส์	แสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา	๘๙
	สังกัสสะ	สถานที่เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์	๙๐
ตอนที่ ๘	โกสัมพี	สถานที่ทรงทำให้ภิกษุสามัคคีกัน	๙๓
ตอนที่ ๙	กุสินารา	สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน	๑๐๑

ตอนที่ ๑

ลุมพินีวัน

สถานที่ประสูติ

ลุมพินีวัน

ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติของพระโพธิสัตว์(เจ้าชายสิทธัตถะ) ตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์ กับกรุงเทวทหะ เป็นราชอุทยานของกษัตริย์ทั้ง ๒ วงศ์ คือศากยวงศ์และโกลิยวงศ์

พระเจ้าสุทโธทนะ แห่งศากยวงศ์ กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ได้อภิเษกสมรสกับพระนางสิริมหามายาเทวี แห่งโกลิยวงศ์ กรุงเทวทหะ แคว้นโกลิยะ ซึ่งทั้ง ๒ แคว้นมีพรมแดนติดต่อกัน

พระโพธิสัตว์ประสูติ ณ ลุมพินีวัน เนื่องจากพระบรมราชชนนีเสด็จสู่กรุงเทวทหะเพื่อให้ปสูติกาลที่เมืองของตนตามประเพณีนิยม พอเสด็จถึงลุมพินีวัน ก็ประสูติพระโอรสที่นั่น

พระโพธิสัตว์ประสูติด้วยพระวรกายที่สะอาดหมดจด ผุดผ่องดุจแก้วมณี ไม่แปดเปื้อนด้วยสิ่งปฏิกูลต่างๆ ทั้งประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ พอประสูติได้ครู่หนึ่งก็ประทับยืนอย่างมั่นคงด้วยพระบาท ๒ ข้าง ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือแล้วเสด็จย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทอดพระเนตรดูทิศต่างๆ แล้วเปล่งอาสภิวาจาอย่างองอาจว่า

“**อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺส, เชฏฺโฐหมสฺมิ โลกสฺส, เสฏฺโฐหมสฺมิ โลกสฺส, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว**” (ที.มหา. ๑๐/๓๑)

“เราเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ เราจักไม่เกิดอีก”

ลุมพินีวัน จึงเป็นพุทธานุสรณสถานแห่งที่ ๑ ให้พุทธบริษัทได้หวนระลึกถึงว่า ที่นี้เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ ต่อมาได้เสด็จออกผนวช และได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระศาสดาเอกของโลก

ปัจจุบัน ลุมพินีวันตั้งอยู่ในตำบลลุมมินเด ประเทศเนปาล อยู่ห่างจากกรุงกบิลพัสดุ์ ๒๗ กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทวทหะ ๕๔ กิโลเมตร อยู่ใกล้ชายแดนตอนเหนือของประเทศอินเดีย

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศก สถานที่ประสูติในลุมพินีวัน

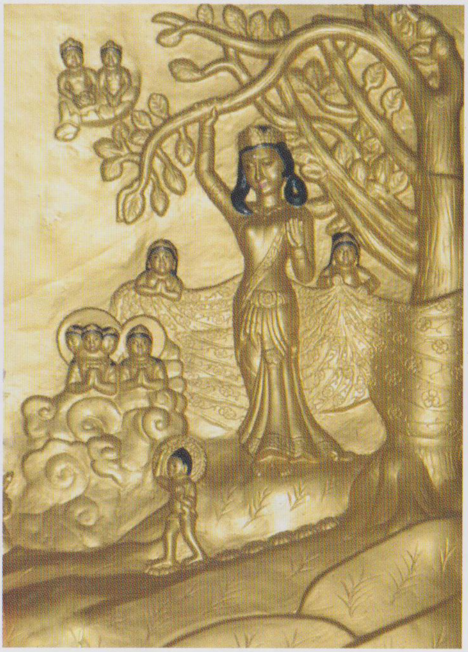
แผนที่ประเทศเนปาลและลุมพินีวัน

กรุงกบิลพัสดุ์ ลุมพินีวัน และกรุงเทวทหะ

หินแกะสลักพระโพธิสัตว์ปางประสูติ

ภาพปูนปั้นพระโพธิสัตว์ปางประสูติ

บริเวณด้านตะวันออกของสวนลุมพินีวันในปัจจุบัน

ภาพถ่ายปี ๒๕๔๘

ภาพถ่ายปี ๒๕๕๐

มหามายาเทวีวิหาร สถานที่ประสูติของพระโพธิสัตว์, **สระโบกขรณี** ที่ที่พระนางสิริมหามายาเทวีลงสนานชำระพระวรกายหลังจากประสูติพระโอรส, **เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศก** สถานที่ที่พระโพธิสัตว์เสด็จไปถึงแล้วเปล่งอาสภิวาจา

สระโบกขรณี
สถานที่ที่พระนางสิริมหามายาเทวีลงชำระพระวรกายหลังจากประสูติพระโอรส

หินแกะสลักพระโพธิสัตว์ปางประสูติ

รอยพระบาทของพระโพธิสัตว์

มหามายาเทวีวิหาร สถานที่ประดิษฐานหินแกะสลักและรอยพระบาท

กบิลพัสดุ์

กบิลพัสดุ์ เป็นเมืองหลวงของแคว้นสักกะ ตั้งอยู่ตอนเหนือของชมพูทวีป ติดกับป่าหิมพานต์เชิงเขาหิมาลัยที่หนาวเหน็บเพราะมีหิมะปกคลุมตลอดทั้งปี เมื่อหิมะละลายกลายเป็นสายน้ำไหลเอิบอาบซึมซาบอยู่ใต้ผิวดิน ทำให้กรุงกบิลพัสดุ์มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารทั้งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์เพาะปลูกเอาไว้บริโภค

เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติที่ลุมพินีวันแล้ว กิจที่พระนางสิริมหามายาเทวีจะเสด็จกรุงเทวทหะก็มิได้มี จึงพาพระโอรสเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์

พระโพธิสัตว์ประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ มาขนานพระนามและทำนายลักษณะ ซึ่งมี ๒ คติ คือ อยู่ครองราชย์หรือออกผนวช พราหมณ์โกณฑัญญะผู้เดียวที่ทำนายคติเดียวว่า จะเสด็จออกผนวชแน่นอน

พระโพธิสัตว์ประสูติได้ ๗ วัน พระบรมราชชนนีสวรรคต

พระโพธิสัตว์มีพระชนมายุ ๑๖ ปี ได้อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา ต่อมาได้พระโอรสนามว่า ราหุลกุมาร

พระโพธิสัตว์มีพระชนมายุ ๒๙ ปี เสด็จออกผนวช

เทือกเขาหิมาลัยยามรุ่งอรุณ

กรุงกบิลพัสดุ์ตั้งอยู่กลางทุ่งนาของแคว้นสักกะ ใกล้ป่าหิมพานต์

ประตูทิศตะวันตกของกรุงกบิลพัสดุ์

ปราสาท ๓ ฤดู ของเจ้าชายสิทธัตถะ

ปราสาทของพระเจ้าสุทโธทนะ

ประตูทิศตะวันออกของกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นเส้นทางที่พระโพธิสัตว์เสด็จออกผนวช

แม่น้ำอโนมานที บริเวณที่พระโพธิสัตว์ตัดพระเมาฬีถือเพศเป็นบรรพชิต

วัดนิโครธาราม วัดแห่งนี้พระประยูรญาติสร้างไว้ต้อนรับเสด็จ
ในคราวที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๑ พรรษาแล้วเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ครั้งแรก

พระวิหารหลวง วัดนิโครธาราม อันเป็นวัดแห่งแรกในกรุงกบิลพัสดุ์
เจ้าศากยะบูรณะปราสาทของเจ้านิโครธศากยะถวายเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า

บริเวณวัดนิโครธาราม

หลังจากตรัสรู้พรรษาที่ ๔ พระพุทธบิดาได้บรรลุอรหัตผลและนิพพาน
ได้ถวายพระเพลิงศพพระบิดา ณ จิตกาธานใกล้กับพระมารดา

ตอนที่ ๒

พุทธคยา

สถานที่ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ

พุทธคยา

พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า อยู่ในเขตตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ มีเมืองราชคฤห์เป็นราชธานี

พระโพธิสัตว์เสด็จถึงเมืองราชคฤห์ ได้ศึกษาในสำนักของอาฬารดาบสกาลามโคตร และอุททกดาบสรามบุตร บรรลุสมาบัติ ๘ เห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะถึงความสิ้นทุกข์จึงเสด็จไปตำบลอุรุเวลาเสนานิคม บำเพ็ญทุกกรกิริยา (การบำเพ็ญเพียรกล้าที่ยากจะมีใครทำตามได้) เป็นเวลา ๖ ปี เมื่อทรงเห็นว่ายังไม่ใช่ทางจะให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ จึงละวิธีบำเพ็ญนั้นหันมาเสวยพระกระยาหารตามปรกติ

ปัญจวัคคีย์ที่ออกบวชตาม เห็นพระโพธิสัตว์คลายความเพียร จึงพากันหลีกไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันอันเป็นราชอุทยานของพระเจ้ากาสิราช เขตกรุงพาราณสี แคว้นกาสี

พระโพธิสัตว์เสด็จไปประทับอยู่ใต้ควงต้นอชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งถาดทองจากนางสุชาดาธิดาของกุฎุมพีชาวตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เสด็จไปประทับเสวยข้าวมธุปายาสใต้ควงต้นโพธิ์ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเนรัญชรา ทรงอธิษฐานการตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วลอยถาดทองที่ท่าสุปติฏฐิตะ

ทรงรับหญ้ากุสะ ๘ กำจากโสตถิยพราหมณ์ เสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชราสู่ฝั่งตะวันตก ทรงปูลาดหญ้าเป็นบัลลังก์ใต้ควงต้นอัสสัตถพฤกษ์(ต้นโพธิ์) ประทับนั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ ผินพระพักตร์ทางทิศตะวันออก ผินพระปฤษฎางค์ทางต้นอัสสัตถพฤกษ์ทรงตั้งสัจจะไว้ในพระทัยอย่างแน่วแน่ว่า

“กามํ ตโจ จ นฺหารุ จ อฏฺฐิ จ อวสิสฺสตุ อุปสุสฺสตุ นิสฺเสสํ สรีเร มํสโลหิตํ. น เตฺววาหํ สมฺมาสมฺโพธึ อปฺปตฺวา อิมํ ปลฺลงฺกํ ภินฺทิสฺสามิ. (องฺ.ทุก. ๒๐/๕, ขุ.อป.อฏฺ. ๔/๙๑)

เลือดและเนื้อในสรีระจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็น และกระดูกก็ตามที เมื่อยังไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ เราจักไม่ทำลายบัลลังก์นี้อย่างเด็ดขาด”

ปฐมยาม ทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หวนระลึกถึงอดีตชาติได้
มัชฌิมยาม ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ รู้จุติและปฏิสนธิของสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ปัจฉิมยาม ทรงบรรลุอาสวักขยญาณ ทำลายอาสวกิเลสให้สิ้นไปแล้ว

พระโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ พระองค์เสด็จประทับเสวยวิมุตติสุขในสถานที่ ๗ แห่งๆ ละ ๑ สัปดาห์

มหาสถูปพุทธคยา สถานที่ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ

ประตูเข้าเขตพุทธคยาสถาน

สันเขาทุกกรกิริยาบรรพตหรือภูเขาดงคสิริ

ด้านทิศตะวันตกของทุกกรกิริยาบรรพตหรือภูเขาดงคสิริ

มีถ้ำที่พระโพธิสัตว์อาศัยบำเพ็ญทุกกรกิริยา

พระโพธิสัตว์ปางบำเพ็ญทุกกรกิริยา

เนินสถูปบริเวณบ้านนางสุชาดาก่อนการขุดค้น

เนินสถูปบริเวณบ้านนางสุชาดาหลังการขุดค้น

นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสซึ่งเป็นอาหารมื้อก่อนการตรัสรู้

พระโพธิสัตว์ประทับเสวยข้าวมธุปายาสใต้ร่มสาละ (ต้นโพธิ์ในปัจจุบัน)

ท่าสุปติฏฐิตะ สถานที่ที่พระโพธิสัตว์ลอยถาดทองอธิฐานการตรัสรู้

แม่น้ำเนรัญชราบริเวณที่พระโพธิสัตว์เสด็จข้ามไปประทับตรัสรู้

ฝั่งตะวันตกแม่น้ำเนรัญชรามีต้นโพธิ์อัสสัตถพฤกษ์ซึ่งเป็นสหชาติกับพระโพธิสัตว์

ประตูทางเข้ากราบนมัสการมหาสถูปพุทธคยาและต้นโพธิ์ตรัสรู้

เสาศิลาพระเจ้าอโศกมหาราชอยู่ใกล้กับมหาสถูปพุทธคยา

มหาสถูปพุทธคยา สูง ๕๑ เมตร วัดรอบฐาน ๕๘.๗๖ เมตร
สร้างขึ้นสมัยพระเจ้าหุวิชกะ ระหว่าง พ.ศ. ๖๗๔-๖๙๔

มหาสถูปพุทธคยาในเวลากลางวัน

มหาสถูปพุทธคยาในเวลากลางคืน

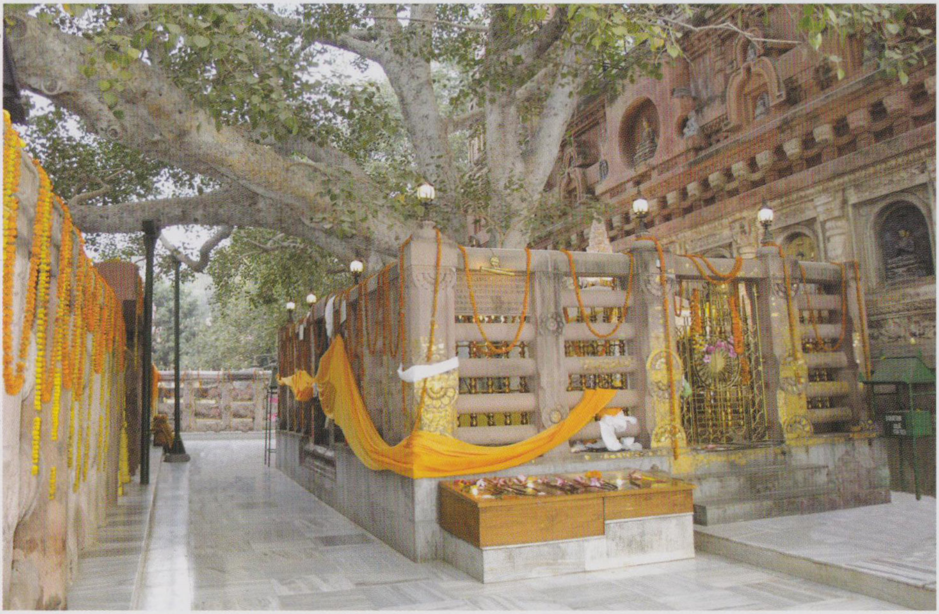

พระพุทธเมตตา เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประดิษฐานในมหาสถูปพุทธคยา ชาวพุทธต่างน้อมจิตศรัทธาถวายผ้าไตรจีวรแด่พระองค์ดุจยังทรงพระชนม์อยู่

สัปดาห์ที่ ๑ เสวยวิมุตติสุขโดยประทับนั่งขัดสมาธิบนรัตนบัลลังก์อันเป็นสถานที่ประทับตรัสรู้ใต้ควงต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท

สัปดาห์ที่ ๒ เสวยวิมุตติสุขโดยประทับยืนทอดพระเนตรมาทางต้นโพธิ์ประทับตรัสรู้ โดยไม่กระพริบพระเนตรเลย ณ ลานอนิมิสเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย ห่างจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ ๑ อุสภะ

อนิมิสเจดีย์ สถานที่ประทับเสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ ๒

อนิมิสเจดีย์อยู่ห่างจากรัตนบัลลังก์ประมาณ ๖๙ เมตร

รัตนจงกรมเจดีย์ สถานที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ ๓

สัปดาห์ที่ ๓ เสด็จจงกรมไปมาบนลานแก้วรัตนจงกรมเจดีย์ ซึ่งอยู่ระหว่างต้นโพธิ์ตรัสรู้กับลานอนิมิสเจดีย์

รัตนฆรเจดีย์ สถานที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ ๔

สัปดาห์ที่ ๔ เสด็จไปประทับเสวยวิมุตติสุขที่รัตนฆรเจดีย์ซึ่งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ห่างจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ ๑ อุสภะ (๕๐ เมตร) ทรงพิจารณาพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ คือ ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปัฏฐาน พระองค์จึงทรงมีพระรัศมีแผ่ซ่านออกจากพระวรกายไปไกลไม่มีขอบเขต

อชปาลนิโครธ สถานที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ ๕

สัปดาห์ที่ ๕ เสด็จไปประทับเสวยวิมุตติสุขที่ควงต้นอชปาลนิโครธอันเป็นที่หลบแดดของคนเลี้ยงแพะ และเคยเป็นสถานที่ที่ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดาก่อนวันตรัสรู้ ซึ่งห่างจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ ๓๓ อุสภะ (๑.๖ กิโลเมตร) ระหว่างนั้น พราหมณ์ผู้หนึ่งชอบตวาดผู้อื่นด้วยความขัดใจว่า หิง หิง ได้พบพระพุทธเจ้าแต่ไม่เชื่อว่าเป็นพระพุทธเจ้าจึงหลีกไป ฝ่ายธิดาของพระยามาร ๓ นาง คือ นางตัณหา นางอรดี นางราคา เคียดแค้นแทนพ่อที่พ่ายแพ้ต่อพระพุทธเจ้า พากันมายั่วยวน เมื่อเห็นว่าไม่สำเร็จก็หลีกไป

ทางเข้าสระมุจลินท์

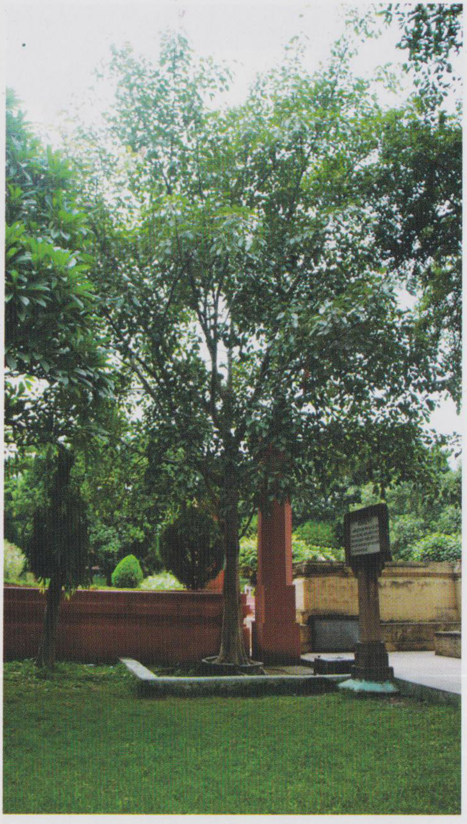

สระมุจลินท์จำลองใกล้มหาสถูปพุทธคยา

สระมุจลินท์ สถานที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ ๖

สัปดาห์ที่ ๖ เสด็จไปประทับเสวยวิมุตติสุขใต้ควงต้นมุจลินท์ริมสระน้ำมุจลินท์สถานที่สถิตอยู่ของพญานาคมุจลินท์ ห่างจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ไปทางทิศใต้ ๓๕ อุสภะ (๑.๗ กิโลเมตร) ระหว่างนั้น เกิดฝนตกนอกฤดูกาล อากาศหนาวเย็น พญานาคมุจลินท์ได้เลื้อยขึ้นมาวนขนดล้อมพระพุทธองค์ไว้ ๗ รอบ แล้วแผ่พังพานป้องกันลมและฝน เหมือนพระพุทธองค์ประทับอยู่ในพระคันธกุฎีอันมีสิริ

ราชายตนะ ต้นไทรพันธุ์หนึ่งมีใบเล็ก

สัปดาห์ที่ ๗ เสด็จไปประทับเสวยวิมุตติสุขใต้ควงต้นไทรราชายตนะ ห่างจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ไปทางทิศใต้ ๕๐ อุสภะ (๒.๕ กิโลเมตร) พาณิช ๒ คน ชื่อตปุสสะและภัลลิกะ ชาวอุตตราปถะ นำกองเกวียน ๕๐๐ เล่ม เดินทางค้าขายจากอุกกลชนบทมาพบ ได้ถวายข้าวสัตตุก้อนสัตตุผง แล้วกล่าวแสดงตนเป็นอุบาสกผู้ถึงพระพุทธเจ้าและพระธรรม ๒ อย่าง ว่าเป็นสรณะตลอดชีวิตคู่แรกในพระพุทธศาสนา จึงได้นามว่า **เทฺววาจิกอุบาสก** พระพุทธองค์ได้ประทานพระเกศาธาตุแก่ท่านทั้ง ๒ ด้วย

ควงต้นราชายตนะสถานที่ประทับเสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ ๗

ตอนที่ ๓

พาราณสี

สถานที่แสดงปฐมเทศนา

พาราณสี

พาราณสี เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์มาช้านาน เป็นเมืองหลวงของแคว้นกาสีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล มีพระราชาผู้ครองนครนามว่า พระเจ้าพรหมทัตหรือพระเจ้ากาสิราช เมืองพาราณสีเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ผ้ากาสีและเครื่องหอมแก่นจันทน์เป็นสินค้าที่ได้ความนิยมอย่างสูง

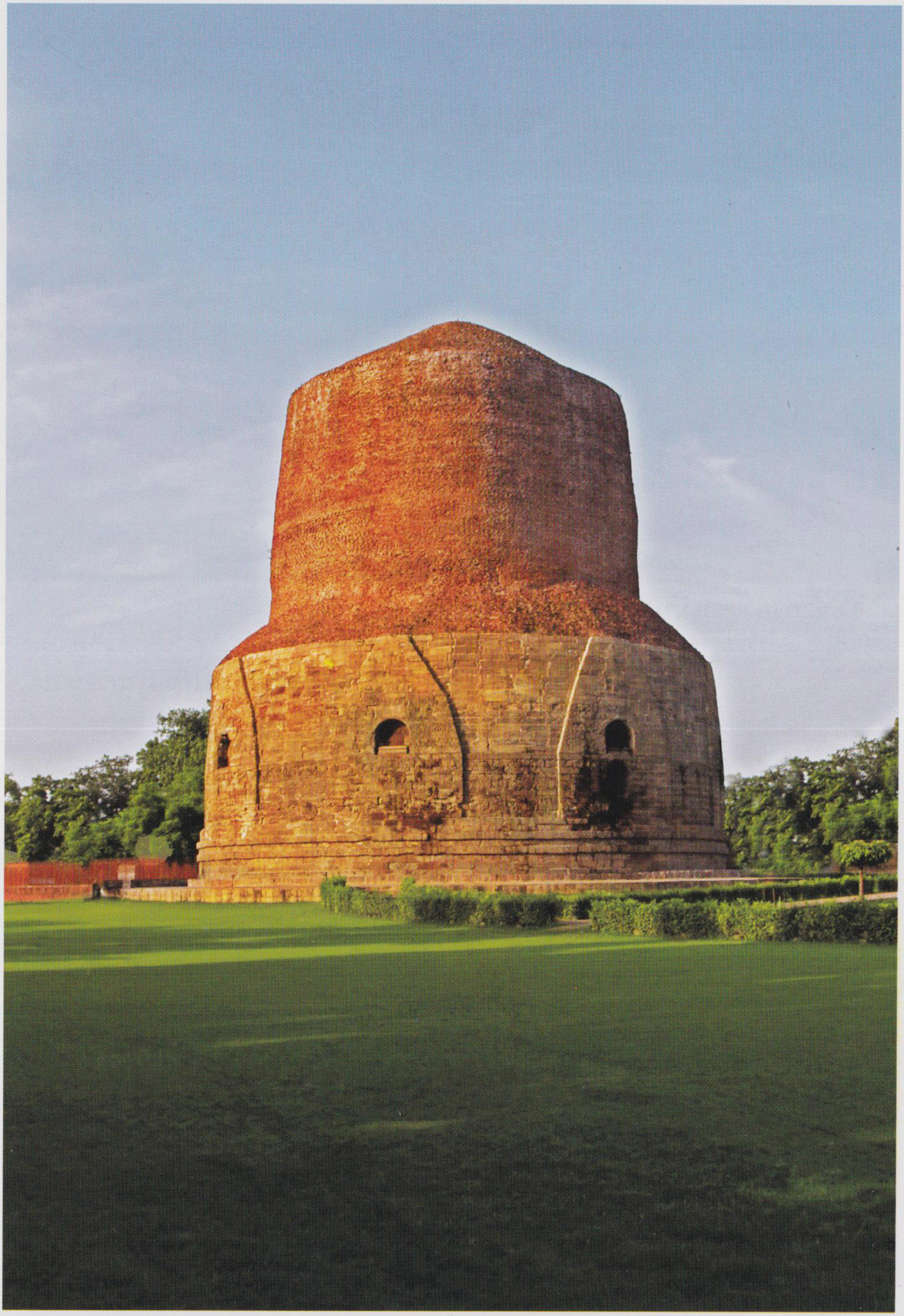
อิสิปตนมฤคทายวัน เป็นสถานที่ที่มีฤาษีมาชุมนุมอยู่มาก และเป็นเขตราชอุทยานที่พระเจ้ากาสิราชประกาศให้เป็นเขตอภัยทานแก่ฝูงสัตว์ต่างๆ เช่น กวางและละมั่ง เป็นต้น อยู่ในเขตตำบลสารนาถ เมืองพาราณสี แคว้นกาสี ห่างแม่น้ำคงคาครึ่งโยชน์ (๘ กิโลเมตร) ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเป็นที่แวะพักของฤาษีทั้งหลายทั้งที่ได้ฌานและเสื่อมฌาน

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ๒ เดือน ได้เสด็จถึงชายป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ได้พบปัญจวัคคีย์ (ปัจจุบันคือบริเวณเจาคัณฑีสถูป) ปัญจวัคคีย์เห็นพระพุทธเจ้าเสด็จมาแต่ไกลตกลงกันว่าจะไม่ต้อนรับ แต่พอเสด็จมาถึงก็ลืมกติกากันหมด ต่างคนต่างต้อนรับ พระพุทธองค์จึงตรัสกับปัญจวัคคีย์ว่า “ท่านทั้งหลาย บัดนี้เราได้บรรลุอมตธรรมแล้ว จะแสดงให้ท่านทั้งหลายฟัง เมื่อตั้งใจปฏิบัติตามที่เราสอน ก็จักถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์ได้” เมื่อทรงเห็นว่าปัญจวัคคีย์ไม่เชื่อถือ จึงปรามว่า “ตลอด ๖ ปีมานี้ พวกท่านเคยได้ยินคำว่า ‘ตรัสรู้’ บ้างหรือไม่” ทำให้ปัญจวัคคีย์หันมาสนใจให้เชื่อถือและขอให้ทรงแสดงธรรมโปรดพวกตน

เมื่อได้สถานที่อันสมควร พระพุทธเจ้าจึงทรงเริ่มแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โดยทรงแนะนำสิ่งที่ไม่ควรทำและสิ่งที่ควรทำว่า

“ที่สุด ๒ อย่าง อันบรรพชิตไม่ควรเสพ คือ กามสุขัลลิกานุโยค การเสวยสุขในกามคุณ และอัตตกิลมถานุโยค การบำเพ็ญตนให้ลำบาก”

ทรงแสดงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันรู้ด้วยญาณ ๓ คือ **สัจจญาณ** รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค **กิจจญาณ** รู้กิจอันควรทำว่า ทุกข์ควรกำหนดรู้ สมุทัยควรละ นิโรธควรทำให้แจ้ง และมรรคควรทำให้เจริญ และ**กตญาณ** รู้ว่าทุกข์กำหนดรู้ได้แล้ว สมุทัยละได้แล้ว นิโรธทำให้แจ้งแล้ว และมรรคทำให้เจริญแล้ว รวมเป็นธรรมจักร ๑๒ รอบ

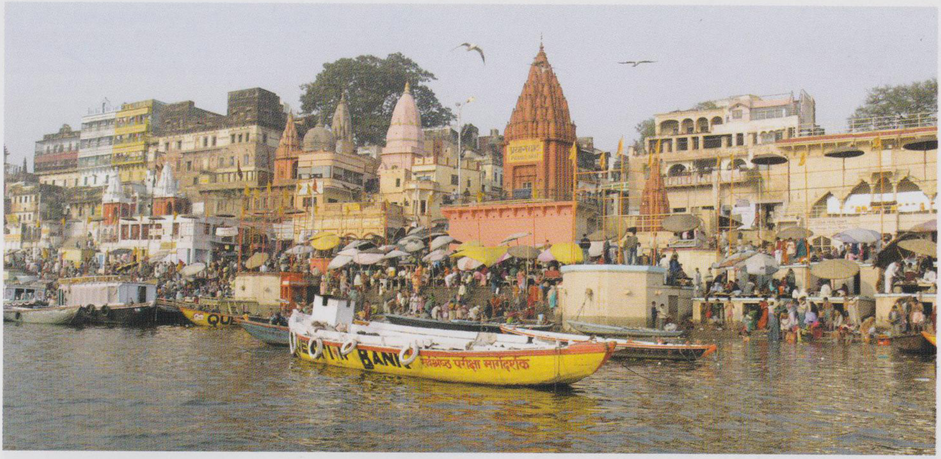
ธัมเมกขสถูป สถานที่แสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

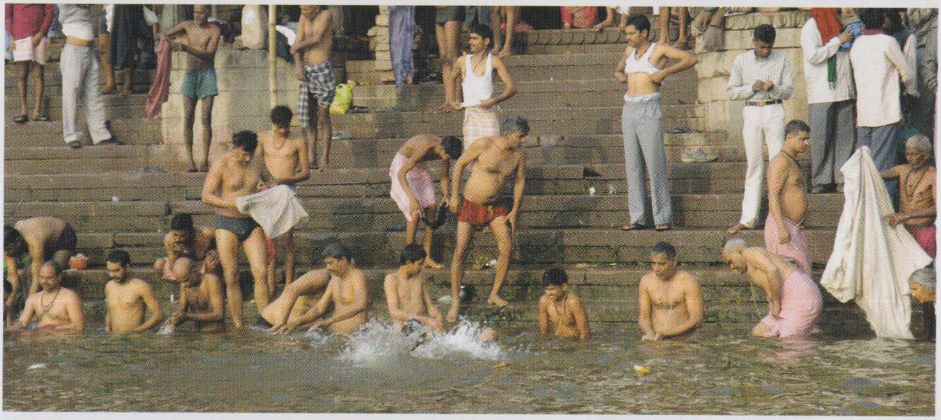

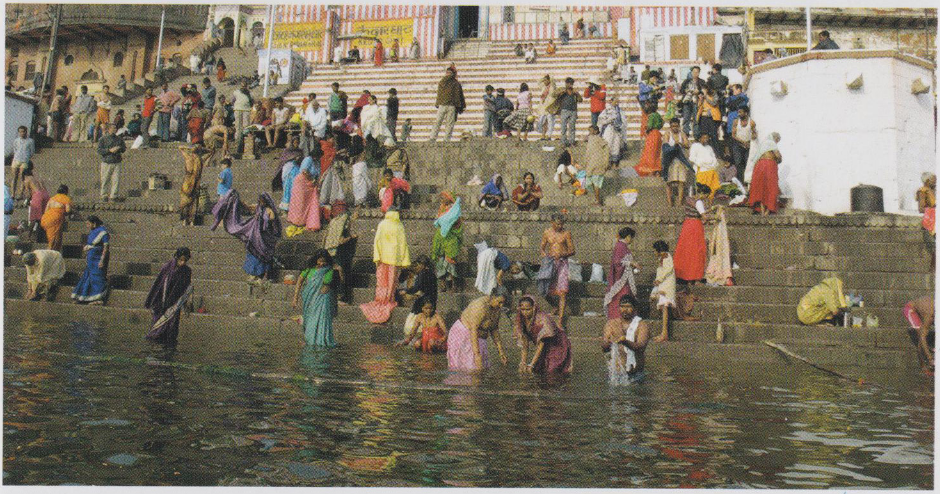
แม่น้ำคงคาและเมืองหลวงเก่าพาราณสี

พิธีเผาศพล้างบาปที่มีมายาวนาน

พิธีอาบน้ำล้างบาปที่แม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู

บริเวณแนวป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

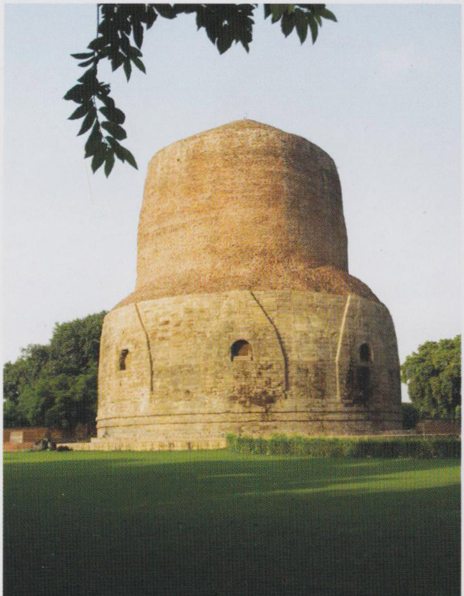
เจาคัณฑีสถูป สถานที่ที่พระพุทธเจ้าพบปัญจวัคคีย์

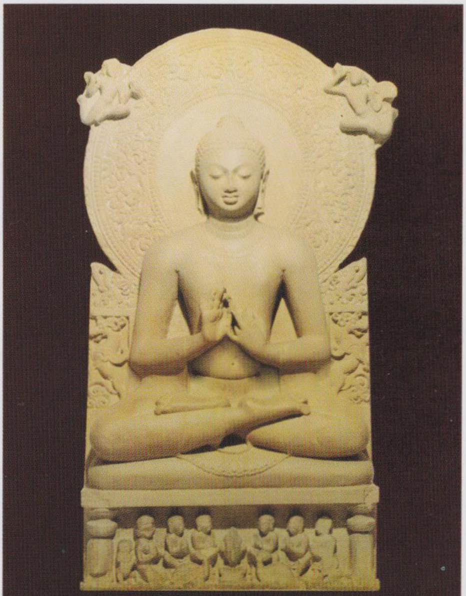

ธัมเมกขสถูป บริเวณที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนาในพิพิธภัณฑ์สารนาถ

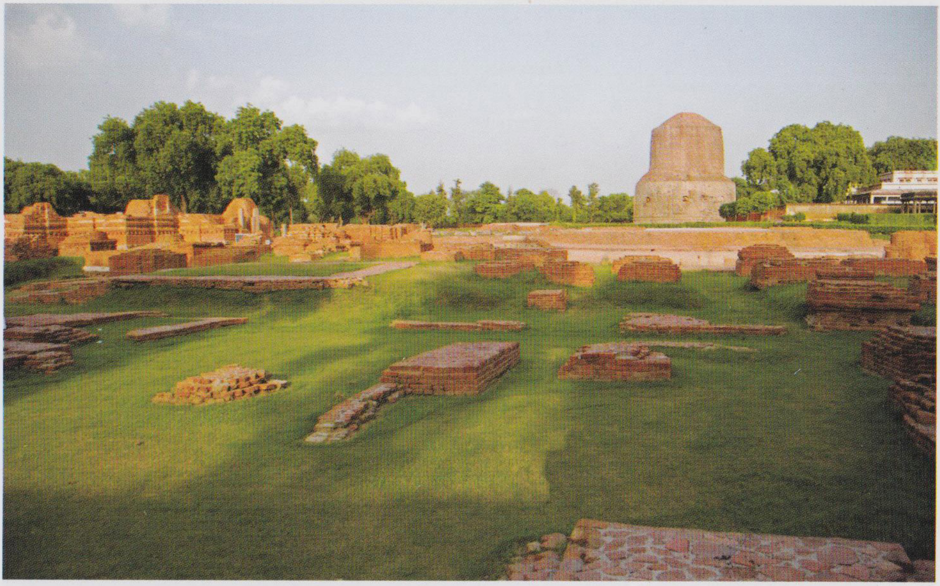

ท่านโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งเหล่านั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา" แล้วได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา การบรรลุธรรมขั้นโสดาปัตติผลของท่านอัญญาโกณฑัญญะนั้น ตรงกับวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘) ชาวพุทธทั่วโลกจึงกำหนดเป็น**วันอาสาฬหบูชา** คือวันบูชาพระพุทธเจ้า บูชาพระธรรมเทศนากัณฑ์แรกและพระอริยสงฆ์องค์แรกของพระพุทธเจ้า สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ท่านวัปปะ ท่านภัททิยะ ท่านมหานามะ และท่านอัสสชิ ได้ดวงตาเห็นธรรมขั้นโสดาปัตติผล ในวันต่อๆ มา และได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาเช่นกัน

ธัมเมกขสถูป สร้างโดยพระเจ้าอโศก สูง ๓๓ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๘ เมตร

บริเวณอิสิปตนมฤคทายวันวิหาร

ธัมมราชิกสถูป สถานที่แสดงอนัตตลักขณสูตร

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดภิกษุปัญจวัคคีย์ให้บรรลุอรหัตผล ในบริเวณที่ห่างออกมาเล็กน้อย ปัจจุบันเรียกว่า **"ธัมมราชิกสถูป"**

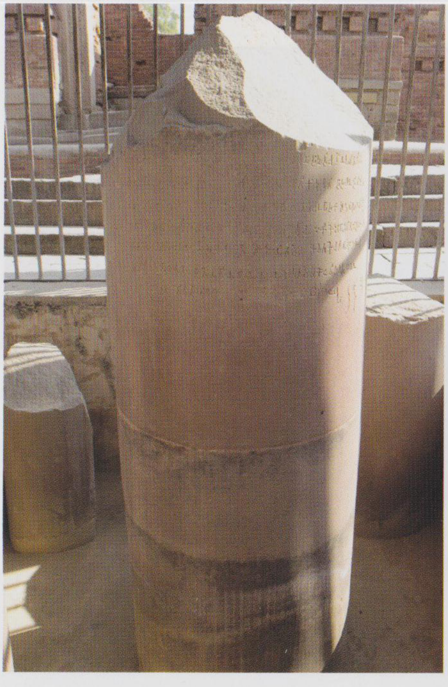

บริเวณทั่วไปในอิสิปตนมฤคทายวันวิหาร

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ถือเป็นหลักฐานยืนยันที่สำคัญยิ่ง

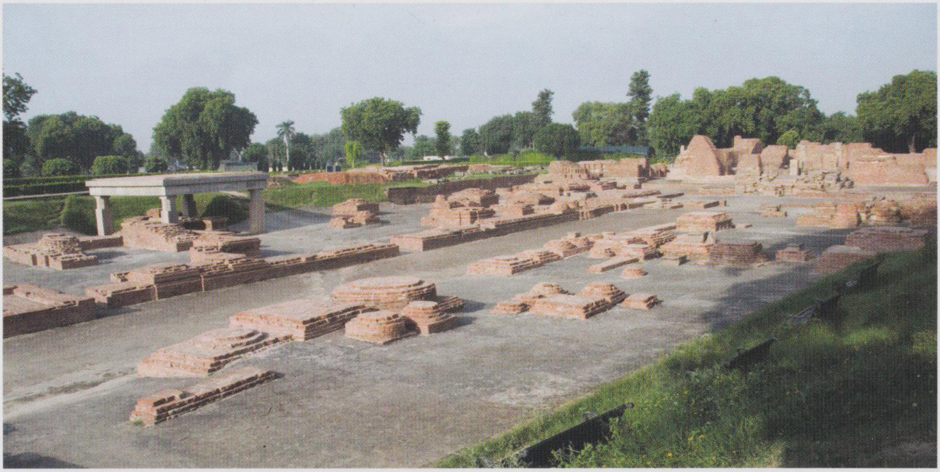

พระมูลคันธกุฎี ที่ประทับจำพรรษาแรกของพระพุทธเจ้า

ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน มีกวางและสัตว์หลายชนิดอาศัยอยู่

ยสะสถูปและพระมูลคันธกุฏี

ยสะกุลบุตร ได้ฟังอนุปุพพีกถาและอริยสัจ ๔ บรรลุโสดาปัตติผล และบรรลุอรหัตผลด้วยธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสแก่บิดา ได้รับการอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา บิดาของท่านยสะได้ฟังธรรมแล้วบรรลุโสดาบัน เป็นอุบาสกคนแรกที่กล่าวถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต ฝ่ายมารดาและอดีตภรรยาของท่านยสะ ได้ฟังอนุปุพพีกถาบรรลุโสดาปัตติผลแล้วแสดงตนเป็นอุบาสิกาคู่แรกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต แม้สหายของพระยสะ ๕๔ คน ก็บรรลุอรหัตผลแล้วได้บวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

สิ่งปลูกสร้างในบริเวณอิสิปตนมฤคทายวันวิหาร

พระสถูปที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

บัดนี้ได้มีพระอรหันต์แล้ว ๖๑ องค์ เมื่อออกพรรษา พระพุทธเจ้าได้ส่งพระอรหันตสาวก ๖๐ องค์ไปประกาศพระศาสนา โดยรับสั่งว่า

"จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ... (วิ.มหาวิ. ๔/๓๒) ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์..."

ตอนที่ ๔

ราชคฤห์

สถานที่แสดงโอวาทปาติโมกข์

ราชคฤห์

ราชคฤห์ เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ครองนคร เมืองนี้มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาหลายอย่าง คือ พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงถวายพระเวฬุวันราชอุทยานสร้างเป็นวัดแห่งแรกถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงได้คู่พระอัครสาวก ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ เป็นต้นกำเนิดวันมาฆบูชา มีมหาวิหารที่ร่มรื่น ๑๖ แห่ง มีพระคันธกุฎีบนยอดภูเขาคิชฌกูฏ มีถ้ำสัตตบรรณคูหาที่ทำปฐมสังคายนา มีภูเขาล้อมรอบ ๕ เทือก มีกำลังทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้าขาย การทหาร มีเศรษฐีมากมาย และมีบรมครูทางการแพทย์ เป็นต้น

เมื่อออกพรรษาแรกแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากเมืองพาราณสีย้อนกลับไปทางพุทธคยา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ระหว่างทางทรงแสดงธรรมเทศนาโปรด **ภัททวัคคีย์ ๓๐ คน** ให้บรรลุโสดาปัตติผลบ้าง สกทาคามิผลบ้าง และอนาคามิผลบ้าง แล้วให้บวชเป็นภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

ทรงแสดงธรรมโปรด**ชฎิล ๓ พี่น้อง คือ อุรุเวลกัสสปะ นทีกัสสปะ** และ **คยากัสสปะ** กับบริวาร ๑๐๐๐ โดยแสดงปาฏิหาริย์ให้เลื่อมใสแล้ว ให้บวชด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาแล้วพาไปสู่หัวเขาคยาสีสะ ทรงแสดง**อาทิตตปริยายสูตร** ให้ชฎิลทั้ง ๑๐๐๓ รูป บรรลุอรหัตผลแล้วตามเสด็จสู่กรุงราชคฤห์

ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารกับบริวาร ๑๑ นหุตให้บรรลุโสดาปัตติผล และได้ถวายพระเวฬุวัน ทรงแนะนำให้พระเจ้าพิมพิสารทำบุญกรวดน้ำอุทิศเปตชน

สารีบุตร บรรลุโสดาปัตติผลเพราะฟังธรรมโดยย่อจากท่านพระอัสสชิว่า

"เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต (อาห)
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํวาที มหาสมโณ. (วิ.มหา. ๔/๖๐)

ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้"

โมคคัลลานะ ได้ฟังธรรมนั้นจากสารีบุตรบรรลุโสดาปัตติผลแล้วชวนกันไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ที่พระเวฬุวัน ได้อุปสมบทเป็นภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา และได้ฟังธรรมเทศนาบรรลุอรหัตผล ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอัครสาวกและต่อมาได้รับแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ

พระพุทธรูปปางแสดงโอวาทปาติโมกข์ ประดิษฐานในพระเวฬุวันวิหาร

วันมาฆบูชา คือวันจาตุรงคสันนิบาต เป็นวันเดียวกับวันที่พระสารีบุตรบรรลุอรหัตผล เวลาบ่ายมีการประชุมสงฆ์ที่พระเวฬุวันวิหาร ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. เป็นวันเพ็ญเดือนมาฆะ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓)

๒. มีภิกษุ ๑๒๕๐ รูป (ภิกษุปุราณชฎิล ๑๐๐๐ ภิกษุบริวารของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะอีก ๒๕๐) มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย

๓. ภิกษุทุกรูปล้วนเป็นพระอรหันตขีณาสพผู้ได้อภิญญา ๖

๔. ภิกษุทั้งหมดล้วนบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

พระพุทธองค์ทรงแสดง**โอวาทปาติโมกข์**มีเนื้อความโดยย่อว่า "ขันติเป็นธรรมเครื่องเผากิเลสได้ดียิ่ง นิพพานเป็นธรรมสูงสุด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ, การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ครบถ้วน การทำจิตให้ผ่องใส, การไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้ประมาณในการบริโภค นั่งนอนในที่สงบ ประกอบความเพียรในจิตให้ยิ่ง นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย"

พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรด**ปิปผลิมาณพ กัสสปโคตร (พระมหากัสสปเถระ)** บุตรของกบิลพราหมณ์ และให้บวชโดยการให้รับโอวาท ๓ ข้อ

เจ้าชายอชาตศัตรูทำปิตุฆาต ช่วงปีที่ ๙ แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

บริเวณที่พระเจ้าพิมพิสารพบพระโพธิสัตว์ก่อนตรัสรู้

กำแพงและประตูเมืองราชคฤห์

สภาพเมืองราชคฤห์ในปัจจุบัน

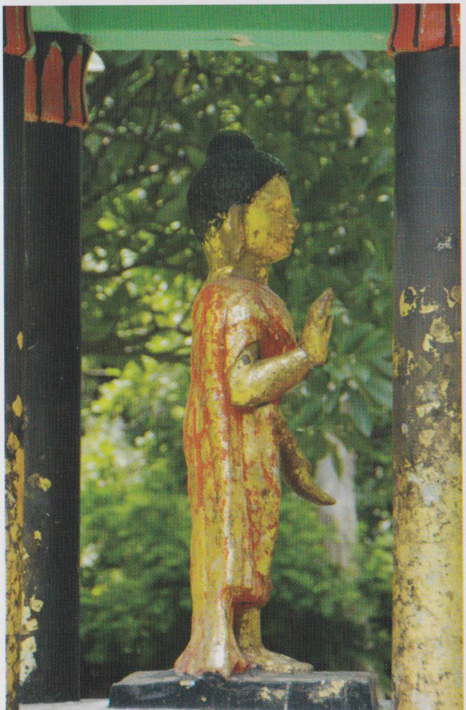

พระเวฬุวันวิหารร่มรื่นด้วยสวนไผ่และร่มไม้น้อยใหญ่

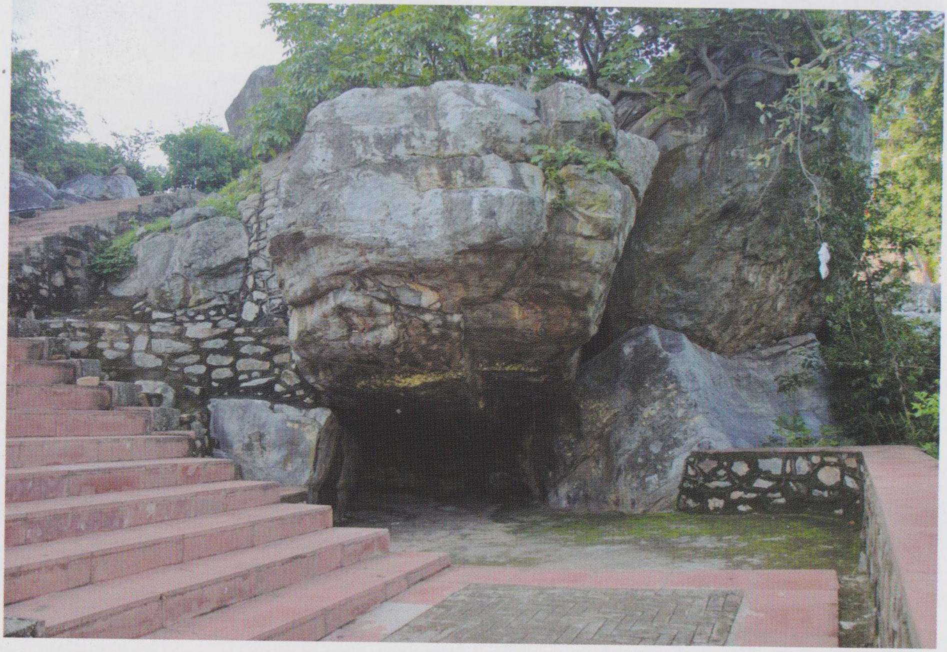
พระพุทธรูปปางแสดงโอวาทปาติโมกข์

ประดิษฐานอยู่ภายในพระเวฬุวันวิหาร เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

ทางขึ้นสู่ภูเขาคิชฌกูฏในปัจจุบัน

ถ้ำสุกรขาตาที่พระสารีบุตรบรรลุอรหัตผล

พระคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้าบนยอดเขาคิชฌกูฏ

อยู่บนภูเขาคิชฌกูฏมองเห็นเมืองราชคฤห์ได้อย่างชัดเจน

ยอดของภูเขามีรูปทรงเหมือนหัวแร้งจึงเรียกว่าคิชฌกูฏ

ชีวกัมพวัน วัดที่หมอชีวกโกมารภัจสร้างถวายในพรรษาที่ ๔ ของพระพุทธเจ้า อยู่ห่างจากพระเวฬุวัน ๖๐ อุสภะ (๓ กิโลเมตร)

เจ้าชายอชาตศัตรูขังพระเจ้าพิมพิสารทำปิตุฆาตในบริเวณนี้

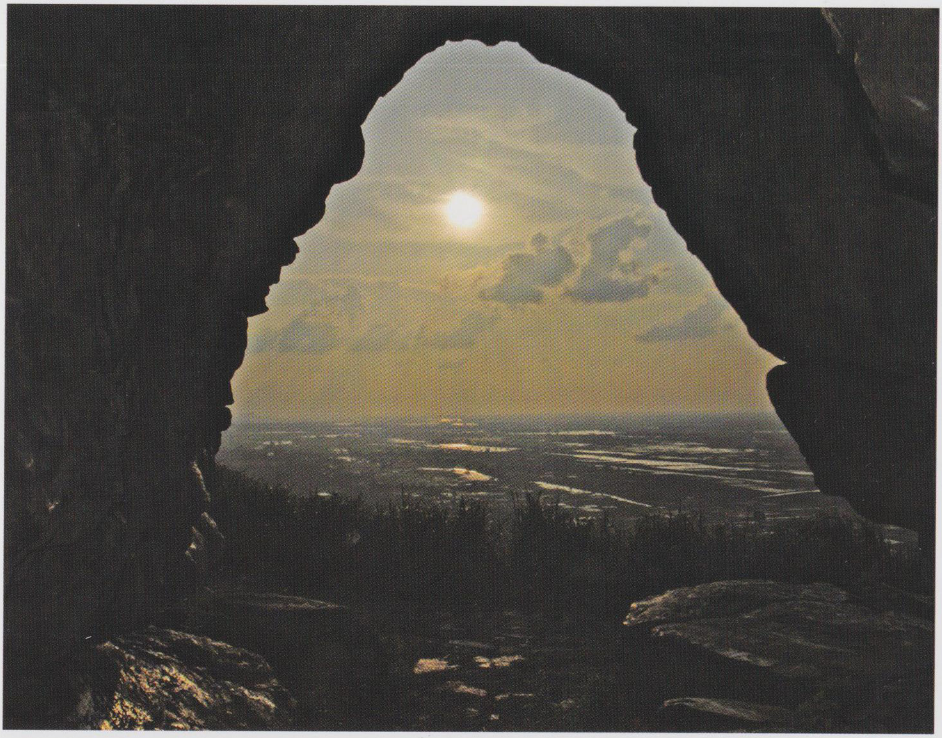
ถ้ำมหาสมบัติของพระเจ้าพิมพิสาร

ถ้ำสัตตบรรณคูหา สถานที่กระทำปฐมสังคายนา หลังพระพุทธปรินิพพาน ๓ เดือน

บริเวณปากถ้ำสัตตบรรณคูหา

ถ้ำปิปผลิคูหา สถานที่จำพรรษาของท่านพระมหากัสสปะเถระ

อชาตศัตรูสถูป สถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุในสมัยปฐมสังคายนา

อุปติสสคาม หมู่บ้านพระสารีบุตร ตำบลนาลันทา ปัจจุบันเรียกว่า สารีจักร

ลูกหลานของชาวบ้านอุปติสสคามและโกลิตคาม

โกลิตคาม หมู่บ้านพระมหาโมคคัลลานะ ปัจจุบันเรียกว่า โมคคัลลีจักร

ตอนที่ ๕

เวสาลี

สถานที่ประทานการบวชภิกษุณี

เวสาลี

เวสาลี เมืองหลวงของแคว้นวัชชี เจ้าลิจฉวีเป็นประธานคณะผู้ปกครองในระบอบสามัคคีธรรม

พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงเวสาลีครั้งแรก หลังจากออกพรรษาที่ ๒ เพราะกรุงเวสาลีเกิดภัยพิบัติ ๓ อย่างพร้อมกัน คือ ทุพภิกขภัย อมนุสสภัย และพยาธิภัย พวกเจ้าลิจฉวีมีมติในที่ประชุมให้เจ้ามหาลิไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จกรุงเวสาลี พระพุทธองค์ได้เสด็จผ่านปาฏลิคาม แล้วลงแพข้ามแม่น้ำคงคาที่ท่าน้ำโคตมติตถะ เมื่อเสด็จถึงกรุงเวสาลี ทรงอนุญาตให้ท่านพระอานนท์นำ**รัตนสูตร**ไปสาธยายพร้อมกับประพรมน้ำพระพุทธมนต์โดยรอบๆ พระนครตลอด ๗ วัน แม้พระพุทธองค์ก็ตรัสรัตนสูตรที่สัณฐาคารกลางกรุงเวสาลี ทำให้มีผู้บรรลุธรรมขั้นต่างๆ มากมาย

ต่อมา พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับจำพรรษาที่ ๕ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ระหว่างนั้น **พระนางมหาปชาบดีโคตมี** ชวนนางสากิยานี ๕๐๐ ปลงเกสา ครองผ้ากาสาวพัสตร์ถือเพศเป็นนักบวช มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลขอบรรพชาและอุปสมบท พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้บวชตามคำอ้อนวอนของพระอานนท์ ต่อมาได้เสด็จกรุงเวสาลีอีกหลายครั้ง โดยประทับที่กูฏาคารศาลา

นางอัมพปาลีคณิกา ได้ถวายสวนมะม่วงให้เป็นสังฆารามในพระพุทธศาสนา **พระนางยโสธรา** ทรงผนวชในสำนักพระมหาปชาบดีเถรี **นางรูปนันทา** น้องสาวของพระนันทเถระออกบวชในสำนักพระมหาปชาบดีเถรีเช่นเดียวกัน

เจ้ามหาลิ ได้ฟังสักกปัญหสูตรแล้วสงสัยว่าท้าวสักกะมีจริงหรือ เข้าเฝ้ากราบทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสบอกวัตตบท ๗ อันเป็นข้อปฏิบัติให้ได้เป็นท้าวสักกะว่า “เป็นผู้เลี้ยงมารดาบิดา นอบน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล พูดจาอ่อนหวาน เว้นคำส่อเสียด ไม่ตระหนี่ กล่าวคำสัตย์ และข่มความโกรธได้”

พระพุทธองค์ประทับจำพรรษาที่ ๔๕ ซึ่งเป็นพรรษาสุดท้ายก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ที่หมู่บ้านเวฬุวคาม หลังจากออกพรรษาแล้ว ช่วงบ่ายวันหนึ่งพระพุทธองค์ชวนพระอานนท์ไปยังปาวาลเจดีย์ ทรงเปล่งนิมิตโอภาสถึง ๓ ครั้ง แต่พระอานนท์ไม่เข้าใจ ทรงปลงพระชนมายุสังขารว่า “นับจากนี้ไปอีก ๓ เดือน เราตถาคตจะปรินิพพาน”

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศก ที่กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน กรุงเวสาลี

ท่าน้ำโคตมติตถะฝั่งแม่น้ำคงคาด้านเมืองปาฏลีบุตร

ท่าน้ำอุกกเจละฝั่งแม่น้ำคงคาด้านเมืองเวสาลี

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกในวัดอโสการามเมืองปาฏลีบุตร

บริเวณที่เคยเป็นวิหารหลวงในวัดอโสการามเมืองปาฏลีบุตร

ความเป็นอยู่ของชาวกรุงเวสาลี แคว้นวัชชี

พระราชวังเก่าของเจ้าลิจฉวีผู้ปกครองกรุงเวสาลี

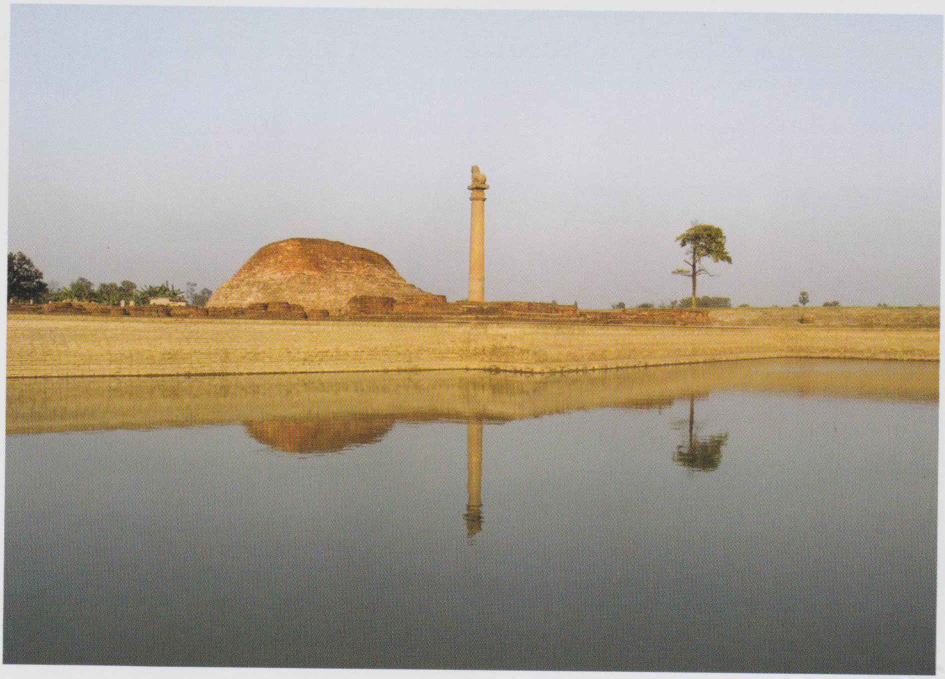
ซากพระราชวังของเจ้าลิจฉวี กรุงเวสาลี แคว้นวัชชี

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกและสถูปกูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน กรุงเวสาลี

กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ในช่วงฤดูแล้ง

กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ในช่วงฤดูฝน

บริเวณรอบๆ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน

สระโบกขรณีมงคลที่ใช้ในราชพิธีมุรธาภิเษกของกษัตริย์ลิจฉวี

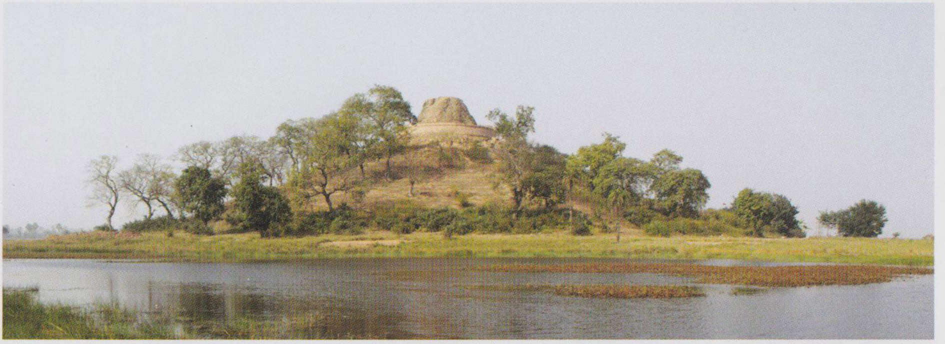

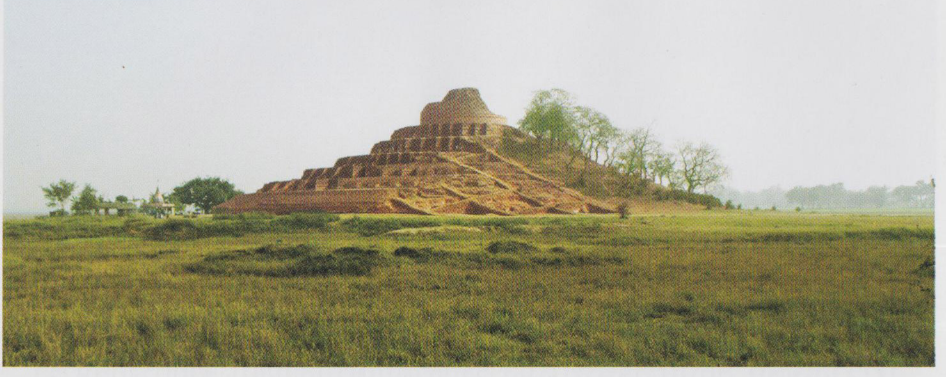
ปาวาลเจดีย์ สถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้รับส่วนแบ่งจากกรุงกุสินารา

ฐานของสถูปที่ยังเหลืออยู่

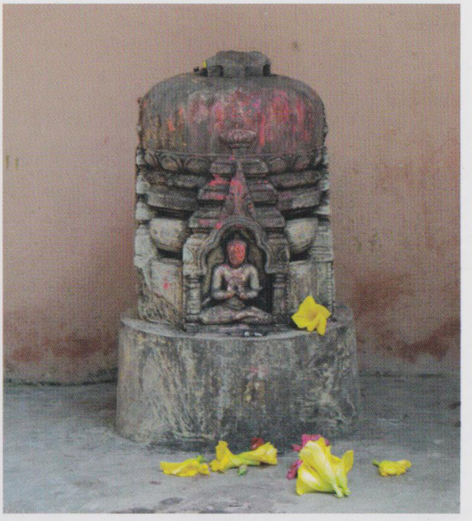

เกสริยาสถูป สันนิษฐานว่าเป็นเส้นทางที่พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านก่อนปรินิพพาน

วัดวาลุการาม กรุงเวสาลี สถานที่กระทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒
หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี

ตอนที่ ๖

สาวัตถี

สถานที่แสดงยมกปาฏิหาริย์

สาเกต

บ้านนางวิสาขามหาอุบาสิกา

สาวัตถี

สาวัตถี เมืองหลวงแห่งแคว้นโกศล เจ้าผู้ครองนครนามว่าปเสนทิโกศล พระนางมัลลิกาเทวีเป็นอัครมเหสี เมืองนี้เคยเป็นที่อยู่ของสวัตถฤๅษีมาก่อนจึงตั้งชื่อว่าสาวัตถี สถานที่สำคัญ คือ วัดพระเชตวันวิหาร วัดบุพพาราม วัดราชการาม และเนินต้นมะม่วงคัณฑัมพะอันเป็นสถานที่แสดงยมกปาฏิหาริย์ เป็นต้น

หลังจากพรรษาที่ ๒ ของพระบรมศาสดา **อนาถปิณฑิกเศรษฐี** เดินทางไปทำธุระที่กรุงราชคฤห์ แวะเยี่ยมราชคหเศรษฐีผู้เป็นสหาย ได้ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว ก็รีบไปเข้าเฝ้าตั้งแต่เช้ามืด ได้ฟังอนุปุพพีกถาและอริยสัจ ๔ บรรลุโสดาปัตติผล กราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จกรุงสาวัตถีแล้ว รีบเดินทางกลับไปซื้อที่ดินแปลงหนึ่งมีพื้นที่ ๘๐ กรีสะ จากเจ้าชายเชต อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงสาวัตถี ห่างจากประตูพระนครเพียง ๒ อุสภะ ด้วยราคา ๑๘ โกฏิกหาปณะ สร้างกุฏิและวิหาร ๑๘ โกฏิกหาปณะ ฉลองสมโภช ๑๘ โกฏิกหาปณะ รวมเป็นเงิน ๕๔ โกฏิกหาปณะ และให้สร้างศาลาที่พักริมทางจากกรุงราชคฤห์ถึงกรุงสาวัตถี ๔๕ โยชน์ ๔๕ หลัง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงกราบทูลพระพุทธเจ้าให้เสด็จ ได้ถวายวัดพระเชตวันวิหารให้เป็นอารามแห่งแรกในกรุงสาวัตถี

พระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่เมืองสาวัตถีนี้นานที่สุด โดยได้ประทับอยู่ที่พระเชตวันวิหาร ๑๙ พรรษา และที่อื่นๆ อีก ๖ พรรษา

วัดพระเชตวันวิหาร มีสิ่งปลูกสร้างหลายอย่าง เช่น พระกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า ๔ หลัง คือ คันธกุฎี กเรริกุฎี สลลกุฎี และโกสัมพกุฎี วิหารหลวง ธรรมสภา กุฎีพระอานนท์ กุฎีพระอัครสาวก กุฎีพระมหาสาวก อาคารที่พักพระอาคันตุกะ อาคารศาลาพิจารณาอธิกรณ์ของภิกษุชาวกรุงโกสัมพี และต้นอานันทโพธิ์ที่ปลูกไว้เป็นองค์แทนในเวลาที่พระพุทธองค์เสด็จไปเมืองอื่น

นางวิสาขา ได้ฟังพระธรรมเทศนาบรรลุเป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ปี ต่อมา ได้ย้ายตามมารดาบิดาจากเมืองภัททิยะแคว้นมคธมาอยู่ที่เมืองสาเกตแคว้นโกศล ภายหลังได้แต่งงานกับปุณณมาณพบุตรของมิคารเศรษฐี จึงย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงสาวัตถี ได้บริจาคทรัพย์ ๒๗ โกฏิกหาปณะสร้างวัดบุพพารามถวายแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ โดยสร้างเป็นปราสาท ๒ ชั้นๆ ละ ๕๐๐ ห้อง รวมเป็นปราสาท ๑๐๐๐ ห้อง

พระเชตวันวิหาร วัดที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย

อานันทโพธิ์ หรือ **ต้นโพธิ์พระอานนท์**
ท่านพระอานนท์ได้นำเมล็ดจากต้นโพธิ์ตรัสรู้ มาปลูกไว้ที่พระเชตวันวิหาร

พระคันธกุฎี

สถานที่ประทับของพระพุทธเจ้าในพระเชตวันวิหาร ๑ ใน ๔ กุฎี

ศาลาพิจารณาอธิกรณ์ภิกษุชาวกรุงโกสัมพี

ความร่มรื่นสงบเย็นภายในพระเชตวันวิหาร

พระวิหารหลวง ในพระเชตวันวิหาร

ธรรมศาลา สถานที่ฟังพระธรรมเทศนา

กุฏีพระสารีบุตรเถระและกุฏีพระมหาโมคคัลลานเถระ

กุฏีที่พักของพระมหาสาวก

สระน้ำและกุฏีที่พักของภิกษุณีสงฆ์

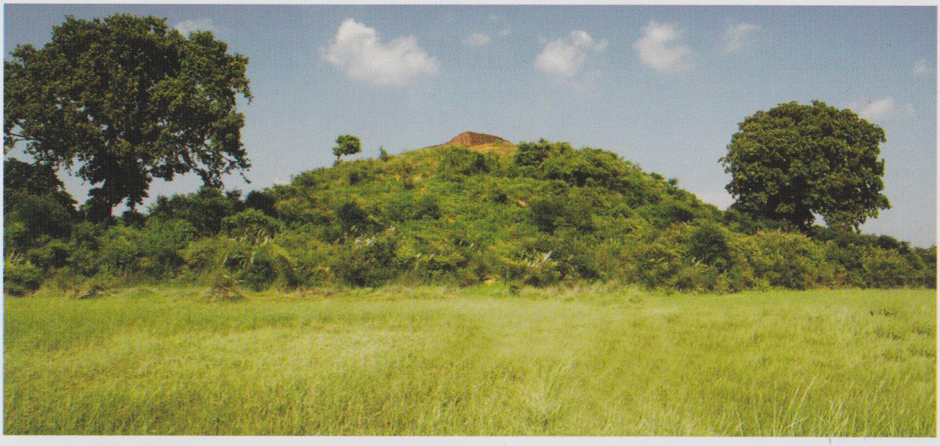

ปราสาทท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีมหาอุบาสก

ปราสาทพราหมณ์ปุโรหิตบิดาของพระองคุลิมาล

เนินป่ามะม่วงคัณฑัมพะ สถานที่แสดงยมกปาฏิหาริย์

สาเกต

สาเกต เมืองสำคัญแห่งที่ ๒ ในแคว้นโกศล อยู่ห่างจากกรุงสาวัตถี ๗ โยชน์ (๑๑๒ กิโลเมตร) อยู่ในเขตการปกครองของพระเจ้าปเสนทิโกศล

ธนัญชัยเศรษฐี นางสุมนาเทวีภรรยา และนางวิสาขาธิดา พร้อมด้วยบริวารอีกจำนวนมาก ได้ย้ายจากภัททิยนครแคว้นมคธมาอยู่แคว้นโกศลตามคำขอของพระเจ้าปเสนทิโกศล เมื่อมาถึงเมืองแห่งนี้ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ธนัญชัยเศรษฐีจึงกราบทูลให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทราบว่า จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองแห่งนี้ พระราชาได้พระราชทานนามว่า เมืองสาเกต

ครั้งหนึ่ง **ภิกษุชาวเมืองปาเฐยยะ ๓๐ รูป** เดินทางไกลจะไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระเชตวันวิหาร เมื่อมาถึงเมืองสาเกตก็ถึงวันเข้าพรรษาพอดี จึงพากันจำพรรษาที่นี่ เมื่อออกพรรษาจึงรีบเดินลุยน้ำและโคลน จีวรเปรอะเปื้อนไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงเป็นต้นเหตุให้ทรงอนุญาตการถวายและการรับผ้ากฐิน

เมืองสาเกต แคว้นโกศล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำอจิรวดี

ตอนที่ ๗

ดาวดึงส์-สังกัสสะ

สถานที่เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ดาวดึงส์-สังกัสสะ

หลังจากพระพุทธองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่เนินป่ามะม่วงคัณฑัมพะ เขตกรุงสาวัตถีแล้ว ได้เสด็จขึ้นไปประทับจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา

ดาวดึงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๒ ในเทวโลก พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับจำพรรษาที่ ๗ เพื่อแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์โปรดพระพุทธมารดา ในระหว่างที่พระพุทธองค์อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ได้ประทับบนพระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสักกเทวราช ใต้ควงต้นปาริฉัตตกะ เมื่อพระพุทธมารดาเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดุสิตมาประทับอยู่เบื้องขวาของพระพุทธองค์แล้ว ทรงแสดงพระอภิธรรมให้สดับ ๗ คัมภีร์ คือ ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปัฏฐาน

ในเวลาบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงเนรมิตให้เห็นเป็นพระพุทธเจ้าอีกองค์หนึ่งแสดงธรรมรออยู่จนกว่าพระองค์จะกลับมา ส่วนพระองค์จริงได้เสด็จไปบิณฑบาตที่อุตตรกุรุทวีป ระหว่างนั้น ได้เสด็จไปบอกเล่าให้ท่านพระสารีบุตรเถระฟังว่าเวลานี้พระองค์แสดงอภิธรรมคัมภีร์นี้ให้พระมารดาฟังอยู่

ส่วนพระพุทธมารดาได้ฟังพระอภิธรรมตลอดไตรมาสแล้วบรรลุโสดาปัตติผล

สังกัสสะ เมืองหลวงของแคว้นเจตี อยู่ห่างจากกรุงสาวัตถี ๓๐ โยชน์ เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากออกพรรษาที่ ๗

เมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันมหาปวารณา ในมัชฌิมยาม พระพุทธองค์ได้เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทางบันไดแก้วโดยมีบันไดทองและบันไดเงินขนาบข้างสำหรับท้าวมหาพรหมและทวยเทพ พระพุทธองค์เสด็จลงบริเวณใกล้ประตูพระนครสังกัสสะ ณ สถานที่ที่พระพุทธองค์เหยียบพระบาทลงก้าวแรกเรียกว่า **อจลเจดีย์** โดยมีพระสารีบุตรเถระ พระอุบลวรรณาเถรี พร้อมทั้งมหาชนบริวารห้อมล้อมเพื่อรอรับเสด็จ

ชาวพุทธเรียกวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ว่า "**วันเทโวโรหณะ**" และถือเป็นประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะมาถึงปัจจุบัน

อจลเจดีย์ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สถูปที่อยู่ใกล้กับบริเวณที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากเทวโลก

พระพุทธรูปปางเทโวโรหณะ

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศก

ตอนที่ ๘

โกสัมพี

สถานที่ทรงทำให้ภิกษุสามัคคีกัน

โกสัมพี

โกสัมพี เมืองหลวงของแคว้นวังสะ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา มีพระเจ้าอุเทนเป็นผู้ครองนคร มีพระมเหสี ๓ นาง คือ พระนางสามาวดีอัครมเหสี พระนางวาสุลทัตตามเหสี และพระนางมาคันทิยามเหสี

กรุงโกสัมพี มีวัดใหญ่ ๔ วัด คือ วัดโฆสิตารามที่โฆสกะเศรษฐีสร้าง วัดกุกกุฏารามที่กุกกุฏะเศรษฐีสร้าง วัดปาวาริการามที่ปาวาริกะเศรษฐีสร้าง และวัดพัทริการาม

พระภิกษุสงฆ์ ๒ คณะ คือ คณะวินัยธรและคณะธรรมกถึก ที่พำนักอยู่ในวัดโฆสิตาราม ได้เกิดการทะเลาะวิวาทกันเรื่องการใช้ห้องน้ำ แตกแยกออกเป็นสองพวก ไม่ร่วมสังฆกรรมกัน เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบก็ได้เสด็จมาตักเตือน ห้ามปรามเพื่อให้สามัคคีปรองดองกัน โดยได้ตรัสสาราณียธรรมคือธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ๖ ประการ คือ รักกันไว้ ให้ความเคารพกัน สงเคราะห์กัน ไม่วิวาทกัน พร้อมเพรียงกัน และเกาะกลุ่มกันไว้ แล้วตรัสโทษแห่งการแตกสามัคคีและอานิสงส์แห่งความสามัคคีโดยทรงยกนิทานชาดกมาเล่าให้ฟังหลายเรื่อง ถึงอย่างนั้นภิกษุ ๒ พวกก็ยังไม่ยอมคืนดีกัน ทั้งไม่เอื้อเฟื้อต่อคำพร่ำสอนตักเตือน พระพุทธองค์ทรงระอาต่อเหตุการณ์ดังกล่าว จึงได้เสด็จหลีกหนีไปประทับจำพรรษาแต่ลำพังพระองค์เดียวที่ควงไม้สาละใหญ่ชื่อภัททสาละในรักขิตไพรสณฑ์เขตป่าปาริเลยยกะได้ช้างปาริเลยยกะคอยเฝ้าคอยอุปัฏฐากรับใช้ตลอดพรรษา ซึ่งเป็นพรรษาที่ ๑๐ ของพระพุทธองค์

ในระหว่างที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในกรุงโกสัมพีนั้น นางขุชชุตตราได้ฟังธรรมเทศนาบรรลุโสดาปัตติผลแล้ว จึงนำธรรมเทศนานั้นไปแสดงแก่นางสามาวดีพร้อมด้วยบริวาร ๕๐๐ ให้ได้บรรลุโสดาปัตติผลเช่นเดียวกัน

นางมาคันทิยามเหสีคนที่ ๓ ของพระเจ้าอุเทน ได้ผูกจิตอาฆาตในพระพุทธเจ้าเพราะถูกตำหนิว่าร่างกายเต็มด้วยคูถและมูตรและไม่อยากแตะต้องแม้ด้วยปลายนิ้วเท้า และมีความเคียดแค้นว่าพระสวามีรักใคร่ห่วงใยนางสามาวดีมากกว่าตน จึงได้จ้างคนปากกล้าให้ด่าพระพุทธเจ้าและหมู่ภิกษุด้วยคำด่า ๑๐ อย่าง เช่น เจ้าโจร เจ้าโง่ เจ้าบ้า เป็นต้น พระพุทธองค์ตรัสกับหมู่ภิกษุว่า “มนุษย์ผู้ฝึกอบรมตนแล้วย่อมประเสริฐกว่าสัตว์ที่ได้ฝึกแล้ว เพราะสามารถอดทนต่อคำล่วงเกินได้” จึงไม่มีใครหวั่นไหวต่อคำด่าเลยแม้แต่น้อย

พระตำหนักของพระเจ้าอุเทนผู้ครองกรุงโกสัมพี แคว้นวังสะ

พระตำหนักของพระเจ้าอุเทน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา

กำแพงพระราชวังกรุงโกสัมพี

ด้านหน้าพระราชวังของพระเจ้าอุเทนติดกับแม่น้ำยมุนา

รักขิตไพรสณฑ์ เขตป่าปาริเลยยกะ
สถานที่ประทับจำพรรษาที่ ๑๐ ของพระพุทธเจ้า อยู่ไม่ห่างจากกรุงโกสัมพี

เสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช
บริเวณนี้สันนิษฐานว่าเป็นกุกกุฏารามหรือปาวาริการาม

เสนาสนะสงฆ์จำนวนมาก
ในบริเวณวัดโฆสิตารามที่โฆสกเศรษฐีสร้างถวาย

วัดโฆสิตาราม

ภายหลังจากภิกษุสงฆ์สามัคคีกันดีแล้ว มีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น

ตอนที่ ๙

กุสินารา

สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน

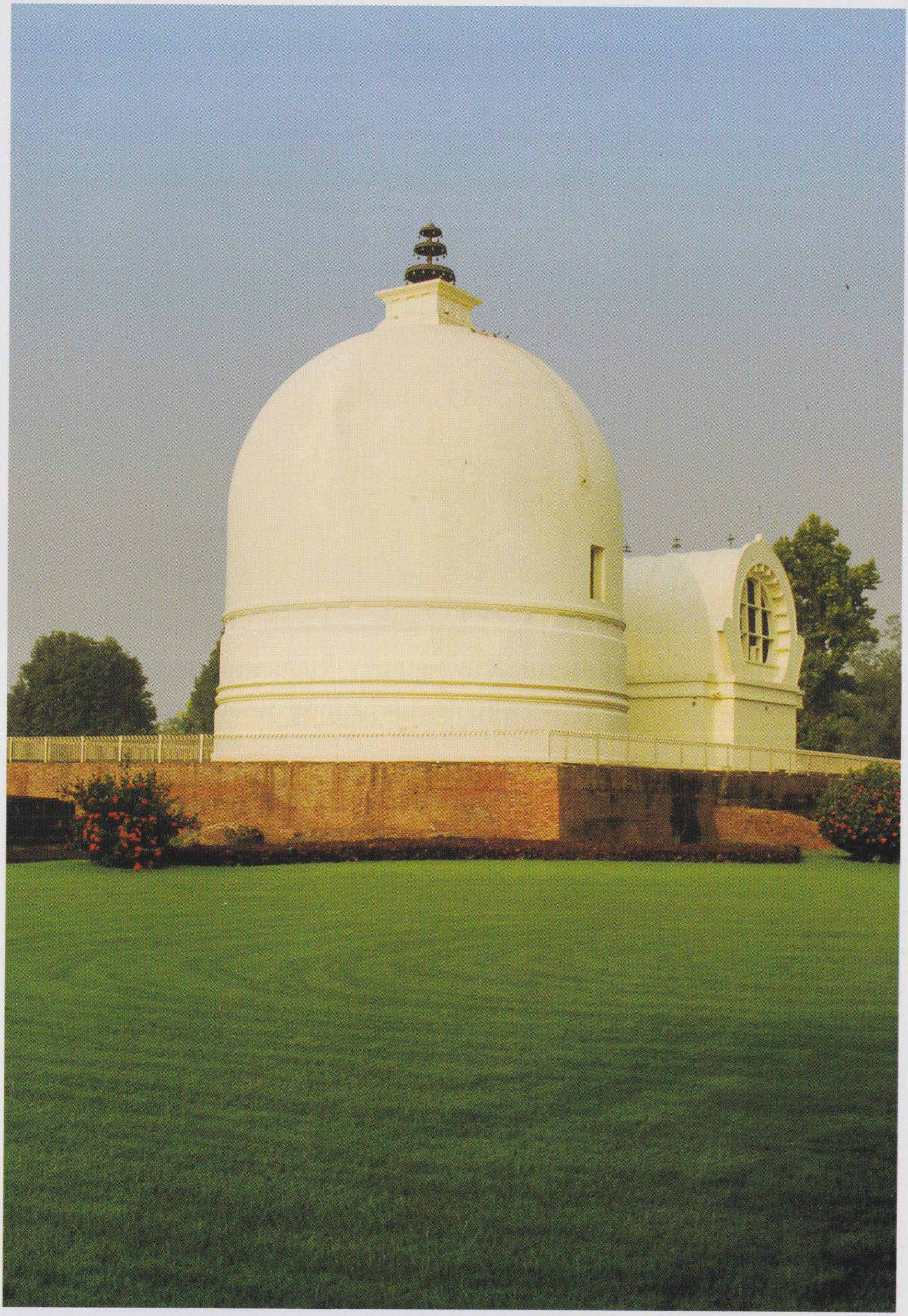
กุสินารา

กุสินารา เมืองหลวงแห่งที่ ๒ ของแคว้นมัลละ ส่วนเมืองหลวงแห่งที่ ๑ คือ กรุงปาวา เจ้ามัลละเป็นกษัตริย์ปกครองนคร

หลังจากพระพุทธองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขารที่เวฬุวคามกรุงเวสาลีแล้ว ได้เสด็จผ่านไปทางภัณฑคาม หัตถิคาม อัมพคาม ชัมพุคาม โภคนคร แคว้นวัชชี ทรงแสดงมหาปเทส (หลักอ้างอิง) ๔ อย่างว่า "พวกเธออย่าพึงเชื่อหรือคัดค้านเพราะได้ฟังจากพระโอษฐ์ของพระศาสดา เพราะได้ฟังจากหมู่สงฆ์ เพราะได้ฟังจากพระเถระผู้เป็นพหูสูตหลายรูป หรือเพราะได้ฟังจากพระเถระผู้เป็นพหูสูตบางรูป ควรตรวจสอบเทียบเคียงกับพระสูตรและพระวินัยก่อน" เมื่อเสด็จถึงกรุงปาวา แคว้นมัลละ ได้ประทับอยู่ ณ อัมพวัน สวนมะม่วงของนายจุนทะกัมมารบุตร ทรงรับนิมนต์เสวยพระกระยาหารเช้าชื่อสูกรมัททวะที่เรือนของนายจุนทะแล้ว รับสั่งให้ฝังส่วนที่เหลือ ให้หมู่ภิกษุฉันภัตตาหารชนิดอื่น หลังจากเสวยแล้วเกิดอาพาธอย่างแรงด้วยโรคโลหิตปักขันทิกาพาธ มีเวทนากล้าจวนจะปรินิพพาน แต่ทรงมีสติสัมปชัญญะอดกลั้นเวทนาไว้ได้

พระพุทธองค์เสด็จต่อไปทางกรุงกุสินารา ระหว่างทาง ทรงแวะพักที่ควงต้นไม้ต้นหนึ่ง รับสั่งกับพระอานนท์ถึง ๓ ครั้งว่า "กระหายน้ำ" ท่านพระอานนท์จึงนำบาตรไปตักน้ำแม้จะดูว่าขุ่นเพราะเกวียนพึ่งผ่านไปนั้นก็กลับใสสะอาดเป็นที่ประหลาดใจยิ่งนัก หลังจากนั้น ทรงรับผ้าเนื้อทองสิงคีคู่หนึ่งจากนายปุกกุสะมัลลบุตร พระอานนท์น้อมผ้าคู่นั้นเข้าไปทาบพระวรกายของพระพุทธองค์ทำให้พระฉวีวรรณงดงามผุดผ่องเจิดจ้า พระพุทธองค์ตรัสว่า "พระวรกายของตถาคตย่อมบริสุทธิ์ผุดผ่อง ๒ คราวคือ คราวตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณและคราวเสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพาน อานนท์ ในปัจฉิมยามแห่งราตรีนี้ ตถาคตจักปรินิพพาน ระหว่างไม้สาละคู่ในสาลวโนทยานของมัลละกษัตริย์ เขตกรุงกุสินารา"

พระพุทธองค์เสด็จผ่านแม่น้ำกกุธานที ให้พระจุนทกะปูผ้าสังฆาฏิเป็น ๔ ชั้น แล้ว เสด็จสีหไสยาสน์โดยตั้งพระทัยว่าจะลุกขึ้น รับสั่งกับพระอานนท์เรื่องอาหารที่นางสุชาดาถวายก่อนตรัสรู้และนายจุนทะถวายก่อนปรินิพพานว่ามีอานิสงส์เสมอกัน แล้วเสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญญวดีไปสู่สาลวโนทยานกรุงกุสินารา สำเร็จอนุฏฐานไสยา คือนอนโดยจะไม่ลุกขึ้นอีก ระหว่างไม้สาละคู่ โดยหันศีรษะทางทิศเหนือ ตรัสปัจฉิมวาจาว่า "**หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ**. (ที.มหา. ๑๐/๑๘๕) ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด"

มหาปรินิพพานสถูป เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ

พระบรมศาสดาได้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ ที่สาลวโนทยานของมัลลกษัตริย์ กรุงกุสินารา แคว้นมัลละ หลังจากตรัสรู้ ๔๕ ปี

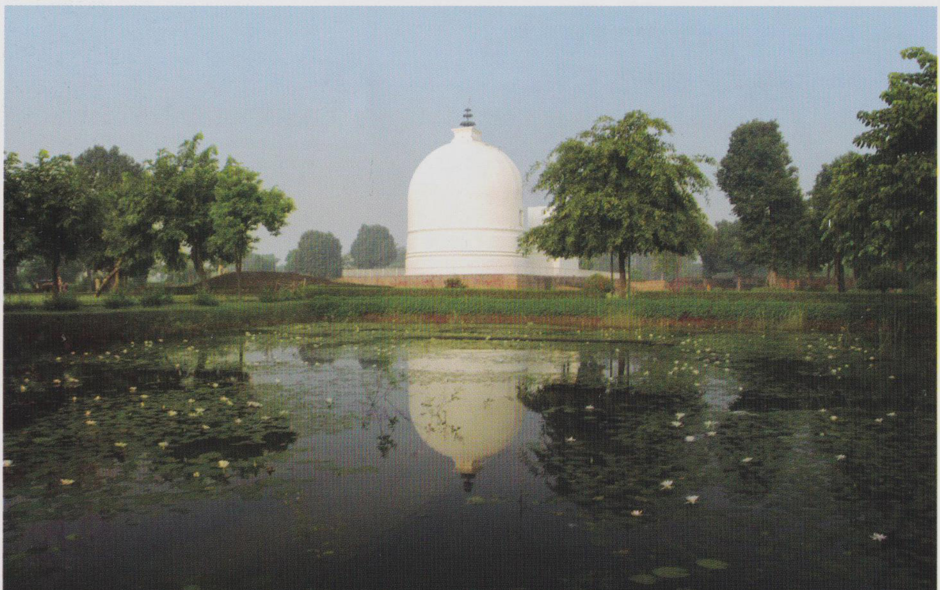
มหาปรินิพพานวิหารและมหาปรินิพพานสถูป

ปัจฉิมสักขิสาวกสถูป สถานที่ที่พระสุภัททะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์องค์สุดท้าย

แม้พระบรมศาสดาจะปรินิพพานไปนานแล้ว
โอวาทครั้งสุดท้ายของพระองค์ยังดังกังวานอยู่ในใจของพวกเราตลอดเวลา

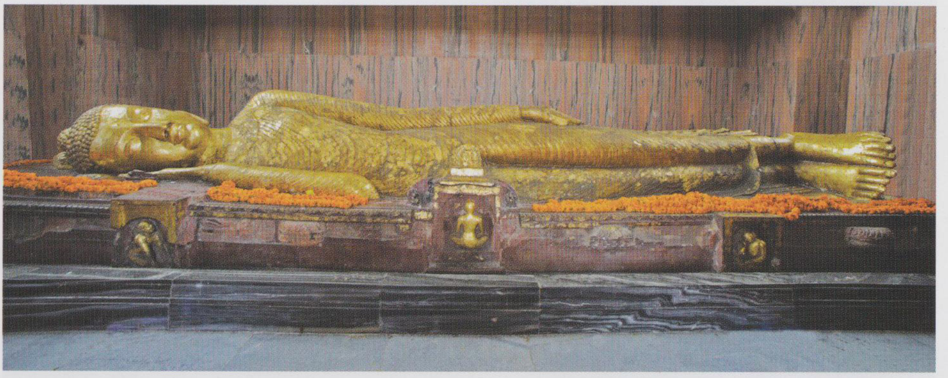
หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ที่นี่ได้เป็นวิหารที่เจริญรุ่งเรือง

ต้นสาละทั้งคู่นี้ ทำให้หวนระลึกถึงวันเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์

มหาปรินิพพานวิหารและมหาปรินิพพานสถูปในยามเย็น

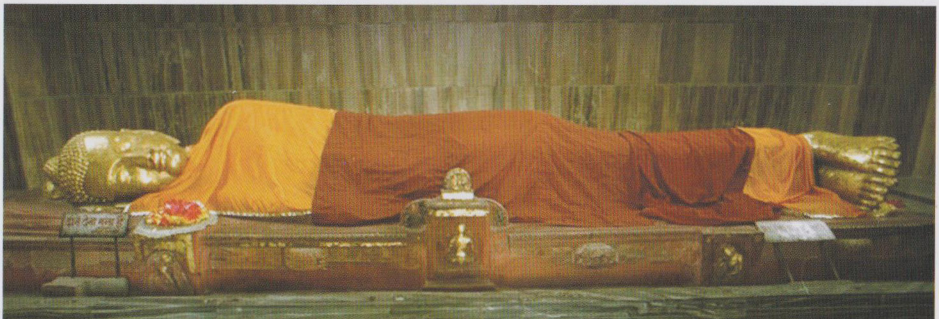

หนฺทฑานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ.

ท่านทั้งหลาย เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า
สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
ท่านทั้งหลายจงยังกิจถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด

ด้านหน้าของมหาปรินิพพานวิหาร
ภายในมีพระพุทธปรินิพพานรอคอยตักเตือนพวกเราอยู่จนถึงวันนี้

ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จงอย่าได้ประมาท ตามปัจฉิมโอวาทของพระพุทธองค์

มกุฏพันธนเจดีย์

สถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้า

คำบูชาพระรัตนตรัย

ในสังเวชนียสถานสำคัญ ๗ แห่ง

๑. คำบูชาพระพุทธเจ้า

ณ โพธิบัลลังก์ สถานที่ตรัสรู้ เมืองพุทธคยา

พุทฺธา สมุปฺปนฺนา โลเก หิตาย สพฺพปาณินํ
โพธิรุกฺขสฺส มูลมฺหิ โคตโมปิ จ สมฺพุทฺโธ,
นิสินฺโนนุตฺตรสมฺมา- สมฺโพธิมภิพุชฺฌิย
สตฺตาหํ โพธิปลฺลงฺก- วิมุตฺติสุขเวทโก,
นโม เม โพธิรุกฺขสฺส ฐิติยา พุทฺธสาสเน
อิธ โลเก ปราเย วา วิมุจฺเจนติทูรเก.

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง แม้พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าโคดม ประทับ ณ ควงต้นพระศรีมหาโพธิ์ ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ประทับเสวยวิมุตติสุข ณ โพธิบัลลังก์ตลอด ๗ วัน ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อความเป็นผู้ตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา ขอให้ข้าพเจ้าจงถึงความหลุดพ้น ในโลกนี้หรือในโลกหน้าอันใกล้ด้วยเทอญ

๒. คำบูชาพระธรรมและพระสงฆ์

ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

สถานที่แสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เมืองพาราณสี

ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตสิ มิคทาเยสิปตเน
ปูรเณสาฬฺหมาสสฺส โพธเย ปญฺจวคฺคิเย,
ทุกฺขํ สมุทยญฺจาปิ นิโรธํ อฏฺฐมคฺคิกํ
สจฺจธมฺมํ ปกาเสสิ สมฺพุทฺโธ พุทฺธสาสเน,
ธมฺโม โลเก สมุปฺปนฺโน สุขเย สพฺพปาณินํ
สํโฆ โลเก สมุปฺปนฺโน ปุญฺญกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ,
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เม โหตุ สพฺพทา.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในปูรณดิถีแห่งอาสาฬหมาส ทรงประกาศสัจธรรมไว้ในพระพุทธศาสนา คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันประกอบด้วยองค์ ๘ ทรงสอนภิกษุปัญจวัคคีย์ให้รู้ตาม พระธรรมได้อุบัติขึ้นในโลกแล้ว เพื่อความสงบสุขของสัตว์ทั้งปวง พระอริยสงฆ์อุบัติขึ้นในโลกแล้ว เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยม ด้วยการกล่าวคำจริงนี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อเทอญ

๓. คำบูชาพระพุทธเจ้า

ณ วัดพระเวฬุวัน สถานที่แสดงโอวาทปาติโมกข์ เมืองราชคฤห์

ราชคเห เวฬุวเน วิหรนฺโต ตถาคโต
ปูรเณ มาฆมาสสฺส สาวการิยภิกฺขูนํ,
โอวาทปาติโมกฺขญฺจ เทเสติ อนุกมฺปกํ
สาริปุตฺตญฺจ โมคฺคลฺลํ อคฺคยุคญฺจ สฺวาลภิ,
อาคโต มหาสมโณ มาคธานํ คิริพฺพชํ
สพฺเพ สญฺชเย เนตฺวาน กํสุทานิ นยิสฺสติ,
กาเยน วาจามนสา พุทฺธํ เม อภิวนฺทนา
สํสารา จ วิมุตฺตสฺส นิพฺพานสฺเสว ปจฺจยา.

เมื่อพระตถาคตเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน เขตเมืองราชคฤห์ ในวันเพ็ญแห่งเดือนมาฆมาส ทรงประกาศโอวาทปาติโมกข์แก่หมู่ภิกษุผู้อริยสาวกด้วยความเอ็นดู ทั้งทรงได้พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเป็นคู่พระอัครสาวก

พระมหาสมณะผู้ยิ่งใหญ่ ได้เสด็จมาสู่คิริพชนครของชาวมคธ ทรงนำปริพาชกผู้เป็นศิษย์ของสัญชัยไปหมดสิ้น บัดนี้จักทรงนำใครไปอีกหนอ

การน้อมกราบไหว้พระพุทธเจ้า ด้วยกาย วาจา ใจ จงเป็นเหตุปัจจัยแห่งการหลุดพ้นจากภัยในวัฏฏสงสาร แล้วบรรลุถึงพระนิพพานเทอญ

๔. คำบูชาพระพุทธเจ้า

ณ วัดพระเชตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี

สาวตฺถิยํ เชตวเน ยทาธิเสติ สมฺพุทฺโธ
ตทา โส ธมฺมสาลาย มงฺคลาทิมเทสยิ
นาครา ตสฺสทาสึสุ ปาโต ภตฺตํ อนปฺปกํ
สายํ ธมฺมํ อสุณึสุ นิสฺสาย อนุกมฺปกํ
มหาชเนมตํ เปยฺย นมามิ ตํ คุณํ วรํ
สาวกํ เจว พุทฺธสฺส จิตฺตํ มยฺหํ ปสาทตํ.

เมื่อใดพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดพระเชตวัน เขตเมืองสาวัตถี เมื่อนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงสุตตะอันเลิศ มีมงคลสูตรอันประเสริฐเป็นต้น ชาวนครจึงพากันถวายภัตรจำนวนมากในเวลาเช้า ฟังธรรมในเวลาเย็น พระพุทธองค์ยังมหาชนให้ดื่มด่ำอมตมหานิพพาน

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น นอบน้อมพระคุณอันประเสริฐและพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นด้วย (ขอความนอบน้อมนี้) โปรดยังใจของข้าพเจ้าให้ผุดผ่องด้วยเทอญ

๕. คำบูชาพระโพธิสัตว์

ณ ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า เมืองกบิลพัสดุ์

ลุมฺพินี นาม อุยฺยานํ เสฏฺฐฏฺฐานํ ปสํสิตํ
สิทฺธตฺถโพธิสตฺตสฺส วิชาตมงฺคลํ วนํ,
‘กปิลวตฺถุ นครํ ราชา สุทฺโธทโน ปิตา
มยฺหํ ชเนตฺติกา มาตา มายาเทวีติ วุจฺจติ,
เอกูนตึสวสฺสานิ อคารํ อชฺฌหํ วสึ
รมฺโม สุรมฺโม สุภโก ตโย ปาสาทมุตฺตมา,
จตฺตาลีสสหสฺสานิ นาริโย สมลงฺกตา
ภทฺทกญฺจา นาม นารี ราหุโล นาม อตฺรโช,
นิมิตฺเต จตุโร ทิสฺวา อสฺสยาเนน นิกฺขมึ
ฉพฺพสฺสํ ปธานจารํ อจรึ ทุกฺกรํ อหํ,
พาราณสิยํ อิสิปตเน จกฺกํ ปวตฺติตํ มยา
อหํ โคตมสมฺพุทฺโธ สรณํ สพฺพปาณินํ’.
มยมฺปิ อิธาคตาสา ปาโมชฺชจิตฺตสมฺปนฺนา
กาเยน วาจาเจตสา วนฺทนา โลกมุตฺตมํ.

พระราชอุทยานนามว่า “ลุมพินี” ได้รับการยกย่องว่าเป็นสถานที่อันประเสริฐที่สุด เป็นสถานที่ประสูติอันมีสิริของพระสิทธัตถโพธิสัตว์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเล่าไว้ว่า ‘พระนครของเราชื่อว่ากบิลพัสดุ์ พระบิดานามว่าสุทโธทนะ พระมารดานามว่ามายาเทวี เราได้อยู่ครองสมบัติ ๒๙ พรรษา ปราสาทอันน่ารื่นรมย์มี ๓ หลัง คือ รัมมะ (สูง ๙ ชั้น) สุรัมมะ (สูง ๗ ชั้น) และสุภกะ (สูง ๕ ชั้น) มีสาวงามห้อมล้อม

๔ หมื่นนาง พระเทวีของเรานามว่าภัททกัญจนา (หรือพิมพา) โอรสนามว่าราหุลกุมาร เมื่อเราเห็นเทพนิมิต ๔ อย่าง จึงประทับม้าเสด็จออกผนวช เราบำเพ็ญเพียรโดยกระทำทุกกรกิริยานานถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้ เราได้ประกาศธรรมจักรไว้แล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตเมืองพาราณสี เราเป็นพระพุทธเจ้านามว่าโคดม เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งปวง’

แม้ข้าพเจ้าทั้งหลาย ก็ขวนขวายจนได้มาถึงที่นี่แล้ว มีจิตแจ่มใสเบิกบาน ขอก้มกราบท่านผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ด้วยกาย วาจา ใจ

(พระภิกษุปัญจวัคคีย์ ได้บรรลุธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแล้วฉันใด ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้บรรลุตาม ฉันนั้นเทอญ)

๖. คำบูชาพระรัตนตรัย

ณ สาลวโนทยาน สถานที่ปรินิพพาน เมืองกุสินารา

พุทฺธปรินิพฺพานโต มรณานุสฺสเร นิจฺจํ
สุชาตํ พุทฺธสาสเน อากงฺขามิ รตฺตินฺทิวํ,
ยถา พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สํฆญฺจ สรณงฺคตา
สํสารทุกฺขโมจิตา มคฺคผลานุราธกา,
สพฺเพ สตฺตา ตุมฺเห เจวา- นุสฺสรามิ ตถาปิหํ
นวคุณํ พุทฺธสฺส จ ธมฺมสฺส จาปิ ฉคุณํ,
นวคุณํ สงฺฆสฺส จ นิพฺพานสฺเสว ปจฺจยํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เม โหตุ สพฺพทา.

เพราะการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้าเป็นเหตุ ข้าพเจ้าจึงระลึกถึงความตายทั้งกลางวันทั้งกลางคืน และปรารถนาเกิดมาเจริญในพระพุทธศาสนาตลอดไป สัตว์ทั้งปวงพากันถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะแล้ว ได้พ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร เบิกบานอยู่ในมรรคและผล ฉันใด ทั้งพวกท่านและข้าพเจ้าก็พากันระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ คุณของพระธรรม ๖ ประการ และคุณของพระสงฆ์ ๙ ประการ ว่าเป็นที่พึ่ง และเป็นปัจจัยแห่งพระนิพพาน ฉันนั้น ด้วยการกล่าวคำจริงนี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อเทอญ

๗. คำบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

ณ ปาวาลเจดีย์ สถานที่ปลงพระชนมายุสังขาร เมืองเวสาลี

เวสาลิยํ มหาวเน กูฏาคาเร ตถาคโต
วิหรนฺโตนุชานาติ ภิกฺขุนีอุปสมฺปทํ,
ปรมํว ปชาปติ- โคตมิยานุกมฺปกา
ปาวาลเจติยํ ธาตุ- นิธานํ จาปรํ ภเว,
อิธฏฺฐาเน นิสินฺนาว สหตฺถปุปฺผกา มยํ
พุทฺธํ ธมฺมญฺจ สํฆญฺจ วนฺทาม รตนตฺตยํ,
อิทํ โน ปุญฺญกมฺมํว สพฺพทุกฺขํ ปนูทตํ
วิมุตฺตํ ปิวกา โหม นิพฺพานาราธกา มยํ.

พระตถาคตเจ้า ขณะประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลี ทรงอนุญาตการอุปสมบทภิกษุณีครั้งแรกแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมีด้วยความเอื้อเฟื้อ และในการต่อมา ปาวาลเจดีย์กรุงเวสาลีได้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอีกด้วย ข้าพเจ้าทั้งหลายพากันถือดอกไม้มานั่งพร้อมกันในที่แห่งนี้แล้ว ขอกราบไหว้พระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์ ขอบุญกุศลที่ได้กระทำแล้วนี้ จงบรรเทาทุกข์ทั้งปวงของข้าพเจ้าด้วยเถิด ขอข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นผู้ได้ดื่มด่ำวิมุติรส และเบิกบานในพระนิพพานด้วยเทอญ

พระพุทธดำรัส

ส่งพระอริยสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนา

เวลานั้น มีพระอริยสาวก ๖๐ องค์ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีพระดำรัสส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาว่า

จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. มา เอเกน ทฺเว อคมิตฺถ. เทเสถ ภิกฺขเว ธมฺมํ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสถ. (วิ.มหา. ๔/๓๒)

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกันสองรูปเลย จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน

พระพุทธเจ้า

พระมหาสมปอง มุทิโต รวบรวม